

**T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

**HALKLA İLİŞKİLER VE
ORGANİZASYON HİZMETLERİ**

**ARAŞTIRMA PLANI HAZIRLAMA
342PR0037**

Ankara, 2012

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. ARAŞTIRMA	3
1.1. Tanımı	3
1.2. Önemi.....	3
1.3. Araştırmanın Nitelikleri	5
1.3.1. Araştırma Sorununun Kapsamının Belirginliği	5
1.3.2. Kullanılan Kavramların Niteliği	5
1.3.3. Ön Araştırmanın Önemi	6
1.3.4. Araştırmada Varsayım Özelliği	7
1.4. Araştırma Çeşitleri	8
1.4.1. Bilimsel-Uygulamalı Araştırmalar	8
1.4.2. Uzun-Kısa Dönemli araştırmalar	8
1.4.3. Amacına Göre Araştırmalar	9
UYGULAMA FAALİYETİ	11
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	12
ÖĞRENME FAALİYETİ	13
2. VARSAYIM.....	13
2.1. Tanımı	13
2.2. Varsayımın Özellikleri.....	13
2.3. Çeşitli Varsayım Örnekleri	15
UYGULAMA FAALİYETİ	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-3	21
3. ARAŞTIRMA TÜRÜNÜN SAPTANMASINDA ROL OYNAYAN DEĞİŞKENLER ..	21
3.1. Değerlerine Göre Değişkenler :	21
3.1.1. Nicel Değişkenler:	21
3.1.2. Nitel Değişkenler:.....	21
3.2. Denetim Durumuna Göre Değişkenler :	22
3.2.1. Bağımsız Değişken:	22
3.2.2. Bağımlı Değişken :	22
3.2.3. Denetimli Değişken:	22
3.2.4. Denetimsiz Değişken:	23
3.2.5. Ara Değişken:	23
3.3. Varsayımın Niteliği.....	23
3.4. Araştırma Türleri.....	25
3.4.1. Yazılı kaynak taraması	25
3.4.2. Gözlem.....	28
3.4.3. Görüşme.....	31
3.4.4. Anket	33
3.4.5. İçerik Çözümleme.....	36
UYGULAMA FAALİYETİ	37

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	38
ÖĞRENME FAALİYETİ-4	39
4. EVREN VE ÖRNEKLEM	39
4.1. Evren	39
4.1.1. Tanımı.....	39
4.1.2. Özellikleri	40
4.2. Örneklem.....	40
4.2.1 Tanımı.....	40
4.2.2. Özellikleri	41
4.2.3. Örneklem Yöntemleri	43
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	49
ÖĞRENME FAALİYETİ-5.....	50
5. ARAŞTIRMA PLANI YAZISI.....	50
5.1. Ön Bölüm.....	50
5.2. Giriş.....	50
5.3. Yöntem.....	51
5.4. Araştırma Sonuçları	51
5.5. Tartışma ve Yorum	51
5.6. Öneriler	51
5.7. Ekler.....	51
5.8. Yararlanılan Kaynaklar	52
UYGULAMA FAALİYETİ	53
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	54
ÖĞRENME FAALİYETİ-6.....	55
6. ANKET BAŞYAZISI.....	55
6.1. Tanımı	55
6.2. Özellikleri	55
UYGULAMA FAALİYETİ	61
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	62
MODÜL DEĞERLENDİRME	63
CEVAP ANAHTARLARI.....	65
KAYNAKÇA	68

AÇIKLAMALAR

KOD	342PR0037
ALAN	Halkla İlişkiler ve Organizasyon Hizmetleri
DAL/MESLEK	Kamuoyu Araştırmacılığı
MODÜLÜN ADI	Araştırma Planı Hazırlama
MODÜLÜN TANIMI	Araştırma planını hazırlayabilmek için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Ön koşulu yoktur.
YETERLİK	İstenen çalışmalar için gerekli araştırma planını tasarlatmak
MODÜLÜN AMACI	<p>Genel Amaç:</p> <p>Gerekli ortam sağlandığında istenen çalışmalar için gerekli araştırma planını tasarlayabilecektir.</p> <p>Amaçlar:</p> <p>Gerekli ortam sağlandığında,</p> <ul style="list-style-type: none">➤ Araştırma konusunu saptayabileceksiniz.➤ Gerekli varsayımları kurabileceksiniz.➤ Uygun araştırma türünü seçebileceksiniz.➤ Gereken evren ve örneklemeleri seçebileceksiniz.➤ Araştırma planı hazırlayabileceksiniz.➤ Ankete başyazı yazabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Sınıf ortamında defter, kalem, çeşitli yazılı dokümanlar, bilgisayar, internet
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	<p>Her faaliyet sonrasında o faaliyetle ilgili değerlendirme soruları ile kendi kendinizi değerlendireceksiniz.</p> <p>Öğretmen modül sonunda size ölçme aracı (uygulama, soru-cevap) uygulayarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.</p>

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Araştırmaya kapalı toplumlar yerinde sayar, ileriye doğru hiç yol katedemezler. İlk çağlardan günümüze doğru bakıldığında araştırmanın insanlık tarihi kadar eski bir çalışma olduğu ortaya çıkar.

Günümüzde gelişmiş araştırma yöntemlerini kullanan araştırmacılar sayesinde bilinmeyen pek çok konu aydınlatılmakta, sosyal olaylar açıklanabilmektedir. Sende azimle çalışıp, iyi bir araştırmacı olursan insanlık adına önemli bulgular elde edebilirsin.

Bu modül ile araştırma planı hazırlamayı, araştırma türlerini, yöntemlerini öğreneceksiniz. Başarılı bir araştırmacı olmak istiyorsan, bu modül ile öğrendiklerini uygulamaya dökmelisiniz.

Başarılı olman dileğiyle...

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında araştırma konusunu saptayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlardır:

- Araştırmanın tanımını, önemini araştırınız.
- Araştırmanın niteliklerini araştırınız.
- Araştırma türlerini araştırınız.

1. ARAŞTIRMA

1.1. Tanımı

Araştırma, insanın çevresini tanımak ve karşılaştığı problemlere çözüm bulmak, doğruyu ortaya koymak, bilinmeyeni öğrenmek amacıyla yaptığı sistemli çalışmaların hepsi olarak tanımlanabilir.

Bir araştırmanın değeri bilimsel olup olmadığıyla ölçülür. Araştırmanın bilimsel olması için, içindeki bilgilerin doğruluğu, sonuçların doyurucu olması yanında onun iyi bir yöntemle yazılmış olması da gereklidir.

Bilimsel araştırmanın amacı, bilimin çeşitli düzeylerde ön gördüğü bilgileri sağlamaktır. Bilimsel araştırmalar, sistemli, düzenli, sınıflandırılmış ve aralarında bağları kurulmuş bilimsel bilgilere ulaşmak, bu nitelikteki bilgileri üretmek için yapılır.

1.2. Önemi

İnsanlar her zaman yaşadıkları ortamda olan bitenleri anlama ve açıklama çabaları içerisinde olmuşlardır. Anladıkları kadarıyla da hep içinde yaşadıkları çevreyi denetlemeye ve kendine uygun olarak değiştirmeye çalışmışlardır.

Olguların-olayların nedenlerini anlamak, açıklayabilmek, en objektif doğruları (gerçekleri) bulmak, yaşadığımız çevreyi daha iyi denetleyebilmek ve daha iyi yaşanabilir bir hale getirmek için insanoğlu sürekli arayış içindedir. Örneğin, depremde fayların nasıl kırıldığı, başka gezegenlerde yaşam olup olmadığı, hastalıkların çareleri, neden işsizlik veya enflasyon olduğu, atalarımızın binlerce-milyonlarca yıl önce nasıl yaşadıkları ve benzeri bitmez tükenmez konular herkesin ilgisini çekmektedir. Bu tür soruların yanıtlarına ulaşmanın ise tek bir yolu vardır, o da araştırma yapmak.

Bilgi birikiminin çok sınırlı olduğu zamanlarda, örneğin tarıma veya göçebeliliğe dayalı uygarlıklarda insan merakını giderici açıklamaların başlıca kaynakları filozoflar, şamanlar, astrologlar, din adamları gibi kişiler ve onların metafiziksel açıklamalarıydı. Ancak aradan geçen binlerce yıl içerisinde fen bilimlerindeki gelişmelerle birlikte bilgi birikiminin artması sonucu olgulara yaklaşma, kavrama, çözümleme ve açıklama yöntem ve becerilerimiz de değişti. Salt gözlemlerin ötesinde deneyler ve ölçümler yapabilme olanaklarımızın artması sadece fen bilimlerinde değil, sosyal bilimlerde de araştırmalara ve yeni görüşlere ışık tuttu ve yol gösterdi.

2000’li yıllara gelindiğinde ne insanların merak ettikleri konular azaldı ne de yeni bilgiler üretme ortamı. Aksine sahip olunan bilgi birikimi ve bilişim teknolojileri sayesinde insanlar artık merak ettikleri konuları çok daha verimli bir şekilde araştırabiliyor, öğrenebiliyor ve başkaları ile paylaşabiliyorlar. Tabii bu arada insanların öğrenmek istedikleri şeyler de çok daha ayrıntılara yönelik ve rafine hale geldi. Günümüzden sadece 2000 yıl önce filozoflar aynı zamanda matematik, tıp, astronomi gibi bilim alanlarında uzman kişilerken artık insanlar genlerin yapısından kişilerin tüketim alışkanlıkları veya civcivlerin psikolojik durumları gibi daha dar alanlarda uzmanlaşmaktadırlar.

Resim 1.1: İnsanlar eski zamanlardan beri araştırma yapmaktadırlar.

1.3. Araştırmanın Nitelikleri

Araştırma konusu, genellikle yanıt aranan bir sorunu içerir. Çözölmek istenilen bir soruna dayanır. Bir araştırmanın konusunun belirlenmesi demek, araştırmanın cevaplandırmaya yöneldiği sorunun açık ve seçik olarak dile getirilmesidir. Her araştırma bir sorunu cevaplandırmaya yöneldiğinden, bu sorunun yeterince dile getirilmesi, büyük bir önem taşımaktadır. Aksi takdirde, yani araştırma sorununun iyi ifade edilmemesi halinde, belirgin bir soruya cevap aramayan, hedefsiz ve amaçsız derlemeler yapılmaktan öteye geçilemez. Bu bağlamda araştırmanın niteliklerini dört başlık altında değerlendirebiliriz:

1.3.1. Araştırma Sorununun Kapsamının Belirginliği

Araştırmanın sorunu ortaya konulurken, sorunun sınırları ve kapsamı iyi tanımlanmalıdır. Örneğin; "Dış göçün Türk toplumu üzerindeki etkileri" ni araştırma sorunu olarak ele aldığımızı varsayalım. Bu, yeterince açık olmaya ve kapsamına nelerin gireceği belli olmayan bir sorunun ifadesidir. Araştırmanın sorununun bu denli genel terimlerle ifade ettiğimizde, neyi araştıracağımızı ve nasıl araştıracağımızı bilmemize olanak yoktur. Çünkü dış göçün, Türk toplumu üzerinde gözlenebilen çok çeşitli etkileri bulunmaktadır. Örneğin, yurda dönen işçilerin kırsal kesimdeki toplumsal tabakalaşma üzerindeki etkileri bunlardan birisidir. Aynı şekilde, yurt dışındaki biriktirimlerin yatırım ve üretim üzerindeki etkileri de bulunmaktadır.

Döner işçilerin birer değişim aracı olarak, dönüş yöreleri üzerinde yarattıkları etkiler de bir araştırma konusunu oluşturabilir. Yada işçilerin, yurt dışında ikili emek pazarlarında ayrıcalıklı koşullarda çalışmalarının ve marjinal bütünleşme kiplerinin etkisiyle, dönüşlerinde sahip oldukları tutucu eğilimler nedeniyle, siyasal yeğlemelerinin incelenmesi de bir araştırma konusu olabilir. Bunlardan hangisi araştırılacaktır.

Görüldüğü gibi, "Dış Göçün Türk Toplumu Üzerindeki Etkileri" yeterince açık ve kapsamına nelerin gireceği belli olan bir konu değildir. Burada, araştırmanın sorunu açık seçik tanımlanmadığından, araştırma konusunun sınırlarının çizilemeyeceği ortadadır. Koşut şekilde örneğin "Gümrük. Birliğini incelemek" "Kentleşmeyi incelemek", "Sendikaları incelemek" gibi konular da, yeterince açık, sınırları belirlenmiş ve kapsamına nelerin girebileceği belli olan konular değildir. Bu sorun, araştırma konusunun sınırlandırılmasıyla, olgunun belirgin bir boyutuna özgülenmesiyle, yani sorunun çok genel terimlerle ifade edilmekten kaçınılmasıyla çözümlenebilir. Örneğin, "Dış göçün köydeki toprak-insan ilişkileri üzerindeki etkisi" ya da "Dış göçün bir toplu girişimcilik olarak işçi şirketleri üzerindeki etkisi" şeklinde araştırma sorunu dile getirilebilir.

1.3.2. Kullanılan Kavramların Niteliği

Araştırma sorunu belirlendikten sonra, sorunda dile getirilen olguları ve bu olgular arasındaki ilişkileri açıklamakta kullanılan kavramlar, tanımlanarak belirgin hale

getirilmelidir. Yukarıdaki örneğimize dönersek, "toprak-insan ilişkileri", "toplu girişimcilik", "işçi şirketleri", "dönüş göçü", "marjinal bütünleşme" "değişim ajanı", "ikili emek pazarları" vb. gibi kavramlar açıkça tanımlanmalıdır. Bir kavramlar listesi hazırlanarak, burada yer alan kavramlar tanımlanmalıdır.

Kavramların tanımlanmasıyla, sözcükler gerçek anlamlarına kavuşmakta ve bunlar aracılığıyla düşünmek, olayların ve süreçlerin özünü kavrayıp temel yanlarına ve özelliklerine ilişkin genellemeler yapmak olanak dahiline girmektedir. Kavramlar olaylar arasındaki bağlantıları anlatmakta ve bunların açıkça tanımlanması bilimsel yöntemi uygulamanın temel koşulunu oluşturmaktadır. Kavramlar incelediğimiz olayların sembolleri olarak kullanılmakta ve bilimin kuramsal sistemi, kavramsal bir sistemle özdeşleşmektedir.

1.3.3. Ön Araştırmanın Önemi

Araştırma sorununu ortaya koyarken dikkat etmemiz gereken önemli bir koşul da, araştırma sorununun mevcut kuramlarla ilişkisinin kurulması, konu üzerindeki bilgilerimizi artırıcı nitelik taşıması ve daha önce bilinen bilgileri tekrarlamaktan kaçınılmasıdır. Bunun için de, bu olanakları sağlayacak ve sakıncaları ortadan kaldıracak bir ön araştırma yapmaya gereksinim vardır.

Yapılacak bir ön araştırma, araştırma sorunumuzun açık ve seçik olarak belirlenmesinde ve sınırlarının belirginlik kazanmasında üç yönden yardımcı olmaktadır. Bunlardan ilki, araştırmayı tasarladığımız konu üzerinde, daha önce yapılmış araştırmaların olup olmadığını saptamamızı ve böylelikle bir tekrarlamanın önlenmesini sağlamasıdır. Eğer alanda bu konu üzerinde yapılmış olan araştırmalar, bizim yeni katkılar getirmemize olanak tanımayacak ölçüde bilgi üretimini ve birikimini sağlamış iseler, bizim yeniden bu konular üzerinde bir araştırma yapmamıza gerek yok demektir. Böyle bir durumda yeni bir konuya yönelmemiz daha doğru olacaktır. Öte yandan yaptığımız bu ön araştırmalar sonucunda, daha önce yapılan araştırmalarla sağlanan bilgi birikimine yeni ve özgün katkılarda bulunabileceğimize inanıyorsak böyle bir araştırmaya girişmeliyiz.

Ön araştırma, bize sadece konu üzerinde daha önce yapılan araştırmaları tanıma olanağını sağlamakla kalmayacak, bunun yanı sıra, bu araştırmalarda konunun daha derinlemesine incelenmesi gereken yönlerinin ve yeterince incelenmemiş olan boyutlarının neler olduğunu ve hangi araştırma yöntem ve teknikleri kullanılırsa amaca uygun bilgiler elde edilebileceğini göstererek de ipuçları verebilecektir.

Araştırma sorununu netleştirmeden önce girişilecek bir ön araştırma, öte yandan yapacağımız araştırmanın, alanda daha önce yapılan araştırmalarla ve bunların dayandığı kuramsal çerçevelerle bağlantısının kurulmasına da yardımcı olabilecektir. Böylelikle, araştırmamızın bu çerçeve içindeki yerini ve katkısını önceden saptama ve görebilme olanağını bize verecektir. Önceki araştırmalarla ve genel kuram ile bağlantısı kurulmadan yapılacak bir araştırmanın, bilimsel bilgi birikimine önemli bir katkısının olmayacağı açıktır.

Alanda, konu ve yakın konular üzerinde daha önce yapılan araştırmaları, bibliyografik nitelikteki kimi kaynaklara başvurarak öğrenebiliriz. Ayrıca, kütüphanelerin konu kataloglarına başvurarak da bu alandaki bilgi eksikliğimizi giderebiliriz. Böylelikle, saptadığımız eserleri teker teker inceledikten sonra, araştırma sorunumuzu daha kesin bir şekilde dile getirme olanağını bulabiliriz. Araştırmamızın kapsamına nelerin girebileceğini belirleyebiliriz. Böylece bilinenleri yinelemekten kaçınmış oluruz. Kısacası, yapacağımız araştırmanın alandaki katkısını saptama olanağı buluruz.

1.3.4. Araştırmada Varsayım Özelliği

Bir araştırma sorununun genel ifadelerle dile getirilmesi yeterli değildir. Araştırma sorununu en iyi şekilde dile getirerek açıklayacak, bu sorununun üzerinde temelleneceği en önemli, en can alıcı etmenlere ve bunlar arasındaki ilişkilere dikkatlerimizi odaklaştırarak, yoğunlaştıracak bir araştırma varsayımının geliştirilmesi, araştırma planında yer alması gereken önemli bir unsurdur.

Bir araştırma varsayımının geliştirilmesi, araştırma planının bel kemiğini oluşturur. çünkü, o olmadan, neyi, niçin ve nasıl araştıracadığımızı bilemeyiz. Araştırmamızın gerekçesini oluşturan bir varsayımı geliştirmediğimizde, araştırma planında yer alan öteki unsurlar üzerinde, örneğin araştırma evreni, araştırma tipi ve araştırmalarda kullanılacak gözlemin türü konularında kararlar veremeyiz. Bütün bunları, araştırmanın varsayımı bize gösterecektir. Bir varsayım geliştirmeden yapılacak bir araştırma, hangi noktaya dikkati yoğunlaştıracadığı bilinmeyen, sistemsiz ve gelişigüzel yapılmış, anlamsız bir çaba olmaktan öteye geçemez. Kısacası, varsayım, araştırma sorunu üzerine dikkatleri çekerek (yoğunlaştırarak) sorunla ilgisi olmayan gözlemlerin yapılmasını ve bilgilerin toplanmasını önler. Elverişli (uygun) bilgiler üretilmesinin güvencesini oluşturur. Kısacası, varsayım araştırmacıya, araştırmanın her aşamasında ne tür bilgiler elde edileceğini ve bunların nasıl düzenleneceğini gösteren bir kılavuzdur.

Araştırmada ne arandığını, gerçekenmesi durumunda ne gibi bilgiler sağlayacağını, kısacası araştırmanın gerekçesini ve katkısını ortaya koyar. Bir varsayım geliştirmenin nedenlerini, varsayımın işlevlerini ve bir varsayımda bulunması gereken özellikleri, izleyen bölümde ayrıntılı olarak inceleyeceğiz. Ancak burada vurgulamak isteğimiz husus, toplumbilimsel alan araştırmalarının, belirgin bir varsayımdan hareketle, genelliklere varmayı amaçlayan "ilişki kurucu" araştırmalar olmasıdır. Bu tür araştırmalarda, belirgin bir varsayımdan hareket etmek zorunludur. Başlangıçta belirgin bir varsayımdan hareket etmeyen, ya da "geçici" bir varsayımdan yola çıkan araştırmalar ise, "ilişki arayıcı" araştırmalar olup, amacı genelliklere değil, belirgin bir varsayıma ulaşmaktadır.

1.4. Araştırma Çeşitleri

1.4.1. Bilimsel-Uygulamalı Araştırmalar

Araştırma türleri çok genel çizgileri ile "bilimsel" ve "uygulamalı" araştırma olarak ikiye ayrılabilir.

➤ **Bilimsel araştırmalar:**

Kuramlara dayanarak varsayımlar geliştirerek, bunları test ederek, sonuçlarını bilimsel olarak yorumlayarak ve ortaya çıkararak yapılan araştırmalardır. Bu tür araştırmaların sonuçlarının kısa dönemde uygulamaya konması amacı güdülmez. Bu tür araştırmalarda ana amaç, bilime katkıdır.

➤ **Uygulamalı araştırmalar:**

Bu tür araştırmalar bir kurama dayanmadan, bir varsayımı sınama kaygısı olmadan, sonuçlarını hemen yaşama geçirmek amacı ile yapılan araştırmalardır. Bu tür araştırmalarda kullanılan yöntem ve teknikler, bilimsel araştırmalarda kullanılan yöntem ve tekniklerle aynıdır. Ancak bu tür araştırmalarda kurama dayanma, varsayımlar geliştirme ve bunların sınanması söz konusu değildir.

Toplumsal yaşamın gereksinimlerini karşılama ana amaçtır. Ancak, bu tür araştırma sonuçlarının da, toplumsal araştırma türlerinde değinildiği üzere, bilimsel araştırmalarda veri olarak kullanılması söz konusudur. Bir başka deyişle, uygulamalı araştırma sonucu elde edilen bulguların bilime, bilgiye katkısı vardır.

1.4.2. Uzun-Kısa Dönemli araştırmalar

Araştırmalar yapıldığı sürelerle bağlı olarak da kümelendirilmektedirler.

➤ **Kısa süreli araştırmalar :**

Evrenin belirli kesimlerinde, belirli bir zaman dilimi içerisinde yapılan araştırmalardır. Farklı yaş, cins, eğitim, gelir, meslek gibi özellikler göz önünde bulundurularak yapılan araştırmalar kısa süreli araştırmalardır. Evrenin büyük olması durumunda bu tür araştırmalara "genişliğine araştırma" denilir.

➤ **Uzun süreli araştırmalar:**

Bu tür araştırmalar evrenin dar olması durumunda evrenin tümünde ya da evren geniş ise belirli bir kesiminde belirli aralıklarla yinelenerek yapılan araştırmalardır. Bu tür araştırmalar haftalar, aylar hatta yıllar sürebilir. Bu araştırmalarda amaç, araştırma konusu ile ilgili genel bir gelişim çizgisi ortaya koymaktır. Bu tür araştırmalar uzun zaman içerisinde gerçekleşeceğinden, çoğunlukla araştırma evreni dar tutulur. Çünkü bu tür araştırmalarda geniş bir örnekleme belirli zaman aralıkları ile kullanmak oldukça masraflıdır. Bu tür

araştırmalar özellikle belirli varsayımların sınanması, bunların yinelenmesi ve sonunda kurumlara, hatta kanunlara ulaşmak için yapılan daha çok bilimsel amaçlı araştırma türleridir. Bu tür araştırmaların bir diğer önemli özelliği, araştırmanın uzun soluklu olmasının doğal bir sonucu olarak araştırma bir "devam eden araştırma" türünde olduğu için, bu süre içerisinde araştırma farklı araştırmacılar tarafından da yürütülebilir. Bu tür araştırmalar daha çok "projeli araştırma" niteliğindedir. Bu araştırmaların bir diğer adı da "uzunluğuna araştırma"lardır.

1.4.3. Amacına Göre Araştırmalar

➤ **Durum Saptayıcı, Betimleyici Araştırmalar:**

Bu tür araştırmalarda belli bir evrende, araştırılması istenen karakteristiklerin ne kadar sıklıkla bulunduğu; bunların sayımı ve dökümü ortaya konmaya çalışılır. Bu tür araştırmalarda bir ilişkinin aranması, bunlardan genel bir yoruma gidilmesi amaçlanmaz. Bu tür araştırmalarda amaç, gündelik sorunlara çözüm getirmek, araştırma bulgularından pratikte yararlanmaktır. Bu tür araştırmalar geçmişe özgü olarak yapılabileceği gibi, içinde yaşanan zamanın karakteristiklerini de konu olarak alabilir.

Daha çok geçmişe ilgili, tarihsel konulu araştırmalar "durum saptayıcı, betimleyici, tanıtlayıcı araştırma" olarak adlandırılır. Bir araştırma tüm olarak "durum saptayıcı" araştırma olmakla birlikte, genel olarak, hangi tür olursa olsun, tüm araştırmalarda, durum saptama amaı ile yapılan ve daha çok "kuramsal" alışma olan kısımları vardır. Bir başka deyişe, durum saptama tüm araştırmalar için yapılması gereken ilk araştırma türüdür.

Bu kısa açıklamadan da anlaşılacağı üzere bu tür araştırmalar, doğrudan toplumbilimsel araştırmaların konusu olmaktan çok, toplumsal yaşamın; kurumların, program uygulayanların, kamuoyu ve pazar araştırması yapanların başvurdukları araştırma türleridir. Bu tür araştırmalarda bilimsel kaygı yoktur. ancak, bu tür araştırmaların bulguları, diğer araştırma türleri için veri olarak kullanılabilir, bu bulgulara dayanılarak başka araştırmalar için sayılılar ve varsayımlar geliştirilebilir.

Bu tür araştırmalara örnek olarak, kitle iletişim araçlarının izlenmesi ile ilgili izleyici araştırmaları verilebilir. Kim, ne kadar, ne zaman, neleri dinliyor, seyrediyor, okuyor türünden yapılan araştırmalar durum saptayıcı araştırmalardır.

➤ **Açıklayıcı Araştırmalar:**

Açıklayıcı araştırmalar, durum saptama araştırmalarından biraz daha ileri giderek, durum saptadığı olgular arası ilişkileri de araştırmaya, ortaya çıkarmaya çalışır. Dolayısıyla araştırmanın temel olguları da aynı zamanda değişkenleridir. Amaç, araştırma konusu olan iki ya da daha fazla olgu (değişken) arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu tür araştırmalara, "ilişki araştırıcı araştırmalar" da denir. Bu tür araştırmalarda amaç, olgular

arasındaki neden ve sonuç ilişkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmadaki amacı ise, "konu" ve "sorun" belirler.

Örneğin, çocukların televizyon izleme ile öğrenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili bir araştırmada amaç, çocukların televizyon izlemesi ile çocukların öğrenmesi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu tür araştırmalar, toplumbilimsel ve toplumsal araştırmalarda sık sık başvurulan araştırma türleridir. Ancak aynı türde olmasına karşılık sonuçların yorumlanması bakımından ikisi arasında önemli fark vardır. Toplumbilimsel araştırmalarda bu tür araştırmalar genellemelere yol açarken, toplumsal araştırmalarda, yalnızca bu ilişki sonucu kısa soluklu planlamalara ışık tutarak, hemen yaşama geçirilmeye çalışılır.

➤ **Genelleyici, Bir Varsayımı Sınayıcı Araştırmalar:**

Bilimsel araştırmaların üçüncü türünü, bir varsayımın sınanması ve sonuçlarının genellenmesini amaçlayan araştırma türleri oluşturmaktadır. Özellikle son zamanlarda yapılan araştırmaların çoğu, bu tür araştırmalardır. Bu araştırmalarda toplumu oluşturan çeşitli kurumlar ile insan ilişkilerinde bir varsayımın sınanması, bunlardan yola çıkarak kuramlara, kanunlara ulaşma amaçlanmaktadır.

Açıklanmaya çalışılan üç tür araştırma, gerçekte iç içe girmiş durumdadır. Özellikle, genelleyici bir araştırma yapılması amaçlandığında, ilk iki tür, betimleyici ve bir ilişki araştırmaları araştırmaların yapılması zorunludur.

UYGULAMA FAALİYETİ

Kendinize diğer öğrenme faaliyetlerinde üzerinde çalışmalar yapacağınız bir araştırma konusu belirleyiniz. Konunuzu belirlerken araştırmanın niteliklerini dikkate alınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Müşteriden gelen talep doğrultusunda araştırma konusunu belirleyiniz.	➤ Çalışmalarınız sırasında titiz ve dikkatli olunuz.
➤ Gündeme göre periyodik araştırma konusunu belirleyiniz	➤ Gündemi takip ediniz. Düzenli çalışınız İnceleme ve araştırma yapınız. Entelektüel bakış açısı geliştiriniz Değerlendirme yapınız. Objektif olunuz.

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Müşteriden gelen talep doğrultusunda araştırma konusunu belirlediniz mi?		
➤ Gündeme göre periyodik araştırma konusunu belirlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandırdığımız sorularla ilgili öğretmenimize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- 1) () Uzun süreli araştırmalarda amaç, araştırma konusu ile ilgili genel bir gelişim çizgisi ortaya koymaktır.
- 2) () Farklı yaş, cins, eğitim, gelir, meslek gibi özellikler göz önünde bulundurularak yapılan araştırmalar uzun süreli araştırmalardır.
- 3) () Açıklayıcı araştırmalara “ilişki araştırıcı araştırmalar” da denir.
- 4) () Araştırma sorunu bir ön araştırmayla netleştirilmelidir.
- 5) () Bir araştırmanın değeri bilimsel olup olmadığıyla ölçülür.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında uygun varsayımları kurabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlar olmalıdır:

- Varsayımın tanımını araştırınız.
- Varsayımın özelliklerini araştırınız.
- Çeşitli araştırmaların varsayım örneklerini araştırınız.

2. VARSAYIM

2.1. Tanımı

Varsayım (hipotez - denence), bilimsel bir araştırmada bir durumun denenmesi ve çıkan sonuçların benzer özellikleri gösteren durumlara genellenmesi için doğruluğu test edilmek üzere ortaya atılan, ileriye sürülen önermelerdir. (**Önerme**, mantıkta, öne sürülen bir ifadenin, değeri ya doğru ya da yanlış olmak zorunda olan içeriğine denir. Örnekler: Türkiye'nin başkenti Ankara'dır. (Doğru bir önerme) $7 = 8$ (Yanlış bir önerme))

Bir başka deyişle, araştırma sonucunun ne olacağına inanılan yönde, araştırma ile ilgili beklentilere uygun ve paralel olarak ileri sürülen tümcelerdir. Bir varsayım, tüm toplumbilimsel araştırmalarda bulunmayabilir. Ancak, bir şeyin kanıtlanması isteniyorsa, varsayımların önerilmesi ve bunun test edilmesi gerekir. Bu da, varsayım ile ilgili önermelerin test edilebileceği uygun gözlem yöntem ve tekniği kullanılarak yapılır. Varsayımlar, araştırmanın amacını, izlenecek yolu, yanıtlanacak soruları saptarlar. Araştırmanın yöntem ve teknikleri varsayımların kurulmasından sonra belirginleşir. Bir anlamda varsayım, araştırma için "pusula" niteliğindedir.

2.2. Varsayımın Özellikleri

Bir bilimsel araştırmada ortaya atılan her düşünce bir varsayım değildir. Varsayım olmanın koşulları vardır. Bu koşullar şöyle sıralanabilir:

- Varsayımlar mantığa, akla uygun olmalıdır. Bir önermenin varsayım sayılıp sayılmayacağına akıl süzgecinden geçirildikten sonra karar verilir. Düşünce aşamasından geçen önerme, akıl süzgecinden geçtikten sonra uygulama alanına konulmalıdır.
- Varsayım olarak ele alınacak önermeler somut, doğrudan doğruya gözlemlenebilecek olgular üzerine kurulmalıdır. Somut olmayan olgular arası

- ilişkilerin doğrulanması, test edilmesi son derece güç, hatta olanaksız ise bu önerme hiç bir zaman varsayım niteliğini kazanamayacaktır.
- Varsayımlar çoğunlukla bir kuramdan (teoriden) yola çıkılarak yapılan önermelerdir. Daha açık deyişle, yeni bir varsayımın ortaya atılmasında çıkış noktasının, daha önce test edilmiş bir dizi varsayımlara (kuramlara) dayanılarak önerilmesi gerekir. Böylece, varsayımın denenmesi ile, kendinden önceki test edilmiş olan ya da çeşitli yöntemlerle geçerliliği sınılanmış olan önermeler, varsayımı daha da güçlendirecek, test edilmesini kolaylaştıracaktır. Bu özelliğin doğal sonucu olarak da, varsayım, doğrulanmış genelleme ve kuramlara ters olmamalıdır.
 - Varsayım araştırılacak bir durumun sonucunu baştan tahmin etmek demek olduğuna göre, ileriye dönük olarak yapılan tahminde, olumlu ve olumsuz sonuçların gelmesi beklenmelidir. Daha açık söylenirse varsayım "evetlenebilir" ya da "hayırlanabilir" olmalıdır. Genel olarak, yapılan önermenin beklenen sonucunun çıkması gerekir. Yani varsayım "evetlenmeli"dir. Ancak, zaman zaman varsayımın uygulandığı durumun, yerin, zamanın, örneklemenin farklılığından ötürü "hayırlanabilir" sonuç da alınabilir. Bundan araştırmanın yanlış yapıldığı sonucu çıkmaz. Araştırmanın geçerliliği yine vardır. Ancak, alınan modelin, kullanılan yaklaşımın düzeltilmesi gerekebilir. Araştırma koşullarına uygun olarak yapıldığında araştırmanın değeri her zaman vardır.
 - Varsayımlar açık, herkes tarafından anlaşılabilir nitelikte kurulmalı, kavramlaştırmaya önem verilmelidir. Varsayımın değişkeni olarak alınan olguların açık, yalın, ilgili herkesçe kolay anlaşılabilir, başka anlamlara gelmeyen biçim ve içerikte kavramlaştırılması gerekir. Bunun için de kullanılan dilin özellikleri önem kazanmaktadır. Değişkenlerin açıklanmasında, kimi sözcüklere değişik anlamların verilmesi gibi durumlar olabilir. Bu durumun, araştırmanın başındaki "tanımlar", "kavramlar" ya da yöntem kısmında açık olarak belirtilmesi gerekir.
 - Varsayımda sınanacak değişkenler (olgular) arası ilişkiler birbirine yakın olgular (değişkenler) arasında aranmalıdır. A, B, C, D, olguları arasındaki ilişkiler araştırılırken, öncelikle A ile B olgusu arasındaki ilişki araştırılmalı; A olgusu ile C ve D olguları arasındaki ilişkilerin aranmasına daha sonra geçilmelidir.
 - Varsayımı oluşturan olgular ya hemen ya da yakın bir zaman içerisinde olmalıdır. Uzak bir gelecekte meydana geleceği düşünülen olgular arası ilişkilerin araştırılması olanaksızdır. Söz gelimi 2100 yılının belirli toplumsal olaylara neden olacağı, etkileyeceği ile ilgili varsayımların araştırılması bugün için olanaksızdır. Ancak, uzun soluklu bilimsel araştırmalar için şimdiden bir takım öncül varsayımların denenmesi gerekiyorsa, bu tür sınamalar yapılabilir.
 - Varsayımlar, başkalarınca denenebilir, yinelenebilir nitelikte olmalıdır. Bunun için de varsayımların somut olgulardan oluşturulması özelliği önem kazanmaktadır. Ayrıca, olgular yalnızca araştırmacının deneyeceği sıklıkta, bir ya da iki kez yinelenebilir olmamalıdır. Belirli zaman aralıkları ile olguların yinelenebilir nitelikte olması gerekir. Çünkü bir bilimsel araştırmanın önemli özelliklerinden biri de, belirli koşullar altında aynı olguların sınanması

- durumunda, aynı ya da benzer sonuçların alınabilmesidir. Bilimsel geçerlilik, bilimsel güvenilirlik böyle sağlanabilir.
- Varsayımların kurulmasında bilimsel kaygı düşünülürken, bunların sınanması, test edilmesi sonucunda elde edilecek bulguların toplumsal yaşamda da kullanılması düşünülmelidir. Bir diğer deyişle, varsayımlar pratikte de işe yarmalıdır. Burada, bilimin temel amaçlarından birinin, toplumsal yaşamda kullanılacak sonuçlar elde etmek olduğu unutulmamalıdır.

2.3. Çeşitli Varsayım Örnekleri

➤ **Prof. Yasa'nın "Ankara'da Gecekondu Aileleri" Araştırması**

Prof. Yasa'nın 1966 yılında gerçekleştirdiği bu araştırma gecekondu aile ve toplulukları üzerinde yapılan ilk toplum bilimsel araştırma olarak bilinmektedir.

• **Araştırmanın Amacı ve Sorunu**

Araştırmanın amacı ve sorunu, anılan yapıtta şöyle açıklanmaktadır:

Nüfusumuzun hızla artması, gecekondu konutu ve ailesi sorununu önemi gittikçe artan ve tez elden ele alınması gereken bir devlet sorunu haline getirmiş bulunmaktadır. Sorunun ileride daha ciddi bir hal alacağına şüphemiz yoktur.

Bu sorunun çözümü her şeyden önce çeşitli bakımlardan yapılacak bilimsel araştırmalar sayesinde gecekondu ailelerinin toplumsal yapılarının tüm olarak tanınması ile mümkün olabilecektir ve düşüncemize göre ussal ve isabetli bir planlama, bu gibi bilimsel araştırmalara dayandırılmadan gerçekleşmeyecektir. Bu genel amacı göz önünde bulundurarak araştırmayı gerekli görüyoruz.

• **Araştırmanın daha özel amaçlarını şöyle özetleyebiliriz:**

Geçiş veya oluşum süreci içinde bulunan gecekondu ailesinin genel olarak tasvir ve tahlilini yapmak suretiyle tipini belirlemek, karşılaştığı başlıca uyum zorluklarını, sorunlarını göstermeye çalışmak ve dolayısıyla bu sorunlarla uğraşan sorumlu kurumlara işlerini planlama ve programlamada yararlı olabilmek, araştırmanın daha özel amaçlarıdır. Bu amaçlar iki ayrı amaca yöneltilmiştir. Bunlardan biri bilimsel, ötekisi pratik amaçtır.

Bilimsel amaca ulaşabilmek için araştırma konusunun ve sonuçlarının gerçek bir değer taşıması gerekir. Özellikle az gelişmiş tarımsal toplumlarda, bizim bu araştırmada konu olarak almış olduğumuz sorun üzerinde pek durulmamıştır. Oysa, bu gibi toplumların toplumsal yapılarına nüfuz edebilmek için şehirleşme olayının çeşitli yönlerini bilmek gerekmektedir. Gecekondu ya da oluşum halindeki aile tipini inceleyerek şehirleşme sürecini anlayabildiğimiz oranda bilimsel amacımıza ulaşmak mümkün olabilecektir.

Araştırmanın pratik amacının gerçekleşebilmesi, araştırma sonuçlarının toplum işleriyle uğraşan sorumlu kimse ve kurumlara yararlı olup olmamasına ve bu sonuçlardan yararlanmak isteyip istemediklerine bağlıdır.

• **Araştırmanın Varsayımları**

Araştırmanın varsayımları ise, şöyle açıklanmaktadır:

Bu araştırma bir takım temel ve yan varsayımlarla, gecekondu ailesinin oluşum veya geçiş halinde bir aile topluluğu olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu aile yapısı ve

özellikleri bakımından köyle şehir ailesi arasında yer almaktadır. Bu temel varsayımın çerçevesinde yer alan yan varsayımların başlıcaları şunlardır:

- Köyden gelerek şehre yerleşen ailelerin uyumlarının ilk aşamasında davranışlarına egemen olan özellik, tek düzenliliktir. Zamanla şehir yaşayışı koşulları bu ailelerin köysel kültür öğelerinde değişme ve çözülmeye yol açar.
- Şehir koşullarının maddi kültür öğeleri üzerindeki değiştirici etkileri, manevi kültür öğelerine bakıma daha belirli ve kesin eğilim halinde ortaya çıkar; dan başka, birtakım manevi kültür öğelerindeki değişme eğiliminin daha hızlı olmasını etkileyen köylerdeki bazı kültür öğelerinin şehirde daha az bulunması veya bulunmamasıdır.
- Şehre önce gelen ailelerle, sonradan gelenler karşılaştırıldığı zaman, şehir koşullarının gerek maddi, gerekse manevi kültür öğelerindeki etkileri önce gelen ailelerde daha belirgin, sonradan gelenlerde ise daha hafif ve dağınık bir değişme eğilimi gösterir.
- Şehir yaşayışının etkileri ile manevi kültür öğelerinde meydana gelen değişme erkeklere oranla kadın ve kız çocukları arasında daha yavaş olur. Yaşlılar arasında bu süreç büsbütün azalır; bazı kapalı çevrelerde ise duraklar.
- Şehre yerleşen köylü ailelerin yapı düzenlerindeki çözülme ilk sıralarda sonraki yıllara oranla daha sınırlı ve hafiftir. Fakat aynı eğilim zamanla sınırını genişleterek ailelerin akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde de etkisini gösterir.

Prof. Yasa, araştırmasının varsayımlarını kuramsal bir bağlamdan, F. Ogburn'ün "kültürel gecikme" kuramından hareketle geliştirmiş ve araştırma sorunu bu kuramın geçerliliğini doğrulayıp, doğrulamadığını saptamaya yönelmiştir. anda yaptığı bu araştırmayla, toplumbilime "gecekondu ailesi" tipolojisini kazandırarak, çok önemli bilimsel katkılarda bulunmuştur.

➤ **Prof. Ozankaya'nın "Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür" Araştırması**

Prof. Ozankaya'nın 1971 yılında iki küme köy üzerinde yaptığı karşılaştırmalı monografik çalışma, kendi türleri içinde dikkati çeken öncü araştırmalardan biridir.

• **Araştırmanın Konusu ve Sorunu**

Prof. Ozankaya, araştırmasının konusunu ve sorununu anılan yapıtında şöyle açıklamaktadır:

Araştırmamıza yön veren ana görüş, köy topluluklarının gerek iş güçleri, gerekse gelir ve eğitim düzeyleri bakımından siyasal iktidar sürecine katılmaya ve siyasal kararları etkilemeye elverişli özellikler taşımadığıdır. Çünkü birbirine ve özellikle topluluk dışına karşı özerk, küçük aile işletmeleri içinde yürütülen, uzmanlaşmamış üretim düzeni, köy topluluğunu, geniş toplumla yoğun ilişkiler oluşturmaktan alıkoyar. Başta radyo olmak üzere kitle iletişim araçları, sayısı artan motorlu araçlar ve genişleyen ulaştırma ağları kitlelerin daha çok isteyici bir rol benimsemesine, merkezi yönetimin de etkinliğini arttırmasına yol açmaktadır. Ancak, kitle iletişim araçlarının, sanayileşmiş toplumların şartları içinde etkili olabileceğini unutmamak gerekir. Yalnız, özellikle son 25 yılda hızlanan ekonomik ve

toplumsal değişme köylerde, köylü çoğunluğundan çok daha geniş ölçüde iktidar sahibi kişilerin geniş toplumla ilişkiler geliştirmelerine imkan vermiştir. Bu nedenle kitle iletişim ve ulaştırma araçlarını etkin biçimde kullanıp değerlendirenler, haber ve yorumları köylüye iletenler bu iktidar sahibi kişiler olmaktadır. Ancak, bu kişiler köy içinde önder olmaktan çok, kurulu düzende çıkarları bulunan hakim kişiler olduklarından, haber ve yorumları köylülere iletirken, bunların içeriğini önemli biçimde değiştirip bozacaklardır.

Araştırma alanı olarak seçtiğimiz iki grup köyden biri, Kuzeydoğu Anadolu'da yer alan ve haberleşme-ulaştırma olanakları çok sınırlı olan iki köyden kuruludur. Öbür grup ise, Orta Anadolu'da, Türkiye'nin trafiği en yoğun kara ve demir yolları üzerinde bulunan, birincilerle karşılaştırılmayacak ölçüde geniş haberleşme imkânlarına sahip iki köyden oluşmaktadır. Üretim yapısı bakımından ikinci grup köyler makinalı tarım yapmakta ve pazarla ilişkileri bir ölçüde daha sıkı olmaktadır. Ancak, üretimlerinin tahıl üretimine ve hayvancılığa dayalı olması, uzmanlaşmamış ve rasyonelleşmemiş bulunması, küçük aile işletmeleri içinde örgütlenmesi, tüketimlerinin mümkün olan en geniş kısmını kendi üretimlerinden karşılama istek ve çabasında bulunmaları ve dolayısıyla geniş toplumla işbölümüne dayalı yoğun ilişkiler kurmamış bulunmaları bakımından iki grup köy birbirlerine geniş ölçüde benzemektedir. Yukarıda açıkladığımız ana kuramsal görüş gereğince, bu şartlar içinde bulunan iki grup köyün siyasal kültürü arasında önemli bir farklılaşmanın bulunmaması gerekir.

Prof. Ozankaya'nın bu özgün alan araştırması, daha önce değindiğimiz karşılaştırmalı toplumbilimsel araştırmalarla ilgili açıklamalarımıza ve deney ve denetim gruplarıyla ilgili konulara açıklık getirebilecek tipik örneklerden birisidir. Burada, denetimsiz değişkenlerin nasıl ustaca yalıtıldığı dikkatle izlenmelidir.

- **Araştırmanın Varsayımları**

Prof. Ozankaya, bu toplumbilimsel araştırmasında geliştirdiği temel ve yan varsayımları şöyle açıklamaktadır:

- Köy toplulukları, içinde buldukları geniş toplumla ortak çıkarları az olan ve zayıf ölçüde eşgüdülmüş bulunan, daha çok özerk ailelerden kurulu topluluklardır. Köy topluluklarının bu nitelikleri siyasal bilinçlenmeye elverişli değildir. Çünkü siyasal bilinçlenme geniş toplumla yoğun ilişkileri gerektirdiği halde, köylerin ekonomik ve toplumsal yapısı buna imkan vermez. Sanayileşmiş toplumlarda, hatta azgelişmiş toplumların kentleşmiş kesimlerinde, siyasal bilinçlenmeye önemli katkılarda bulunan kitle haberleşme ve ulaştırma araçları da, köylerin belirtilen yapıları içinde etkin olamaz.
- İncelemeye aldığımız iki grup köyden biri, kitle haberleşme ve ulaştırma olanaklarına geniş ölçüde sahip olan, öbürü ise bu bakımdan yoksul sayılacak bir durumda bulunan köylerdir. Ama her iki grup köyün ekonomik yapısı, onların geniş toplumla yoğun ilişkiler kurmalarını sağlayıcı nitelikte olmadığından, sonuç olarak iki grup köy arasında siyasal ilgi ve bilgiler bakımından bazı farklar görülse bile, hiç siyaseti grup çıkarlarını sağlamasının aracı

sayan bir anlayış geliştirmeleri, bu yönde örgütlenmeleri, önderlik oluşturup eylemde bulunmaları beklenemez.

- **Alt varsayımlar ise, şöyle sıralanmaktadır:**

- Köy topluluklarında karar alıcı ve yönetici rolleri hemen hiç bulunmayan kadınlar arasında siyasal kültürün erkeklerinkine oranla çok daha zayıf kaldığı ve iki köy arasında görülebilecek farkların kadınlar bakımından daha az olduğu varsayılmıştır.
- Gençler arasında okur-yazarlık oranı daha yüksek olduğu için kitle iletişim araçlarını daha çok okuyacaklar, daha faal oldukları için daha yüksek yatay hareketlilik gösterecekler, böylece siyasal nitelikte bazı bilgilere daha çok sahip olacaklardır.
- Buna karşılık, küçük aile işletmeleri ve geleneksel geniş aile düzeni yaygın olduğundan, siyasal tercihler geniş ölçüde aile başkanınca kararlaştırılacak, bu nedenle siyasal ilgiler yaşlılar arasında gençlerde görüldüğünden daha canlı olacaktır.
- Ne tamamı okuryazar olan gençlerin siyasal bilgilerinin, ne de okur-yazarlıktan yoksun yaşlı aile başkanlarının siyasal ilgi ve eylemlerinin bir siyasal bilinçlenmeye gösterge sayılacak genişlik ve canlılıkta olmayacağı varsayılmıştır.

Prof. Ozankaya, bu araştırmasının varsayımlarım geniş bir kuramsal bağlamdan yararlanarak biçimlendirmiş ve sinayarak, bilgi birikimimize önemli katkılarda bulunmuştur

UYGULAMA FAALİYETİ

Öğrenme faaliyeti 1 de belirlediğiniz araştırma konusu ile ilgili ana ve alt varsayımlar geliştiriniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Seçtiğiniz araştırma konusu ile ilgili kuram geliştiriniz.	➤ Araştırmacı olunuz.
➤ Bu konuyla ilgili daha önce denenmiş varsayımları araştırınız.	➤ Literatür tarayınız.
➤ Varsayımları karşılaştırınız.	➤ Dikkatli ve titiz çalışınız.
➤ Kuramı sınavınız.	➤ Değerlendirme yapınız. Kıyas yapınız. Analiz ediniz. Objektiv olunuz
➤	➤

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Seçtiğiniz araştırma konusu ile ilgili kuram geliştirdiniz mi?		
➤ Bu konuyla ilgili daha önce denenmiş varsayımları araştırdınız mı?		
➤ Varsayımları karşılaştırdınız mı?		
➤ Kuramı sınavdınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandırdığınız sorularla ilgili öğretmeninize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- 1) () Değişken, bilimsel bir araştırmada bir durumun denenmesi ve çıkan sonuçların benzer özellikleri gösteren durumlara genellenmesi için doğruluğu test edilmek üzere ortaya atılan, ileriye sürülen önermelerdir.
- 2) () Varsayım araştırma için "pusula" niteliğindedir.
- 3) () Varsayımlar, başkalarıncı denenebilir, yinelenebilir nitelikte olmalıdır.
- 4) () Bir bilimsel araştırmada ortaya atılan her düşünce bir varsayımdır.
- 5) () Varsayım olarak ele alınacak önermeler soyut, olgular üzerine kurulmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

Gerekli ortam sağlandığında uygun araştırma türünü seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlar olmalıdır;

- Değişken türlerini ve araştırmaya etkilerini araştırınız.
- Araştırma türlerini araştırınız.

3. ARAŞTIRMA TÜRÜNÜN SAPTANMASINDA ROL OYNAYAN DEĞİŞKENLER

Kimi kez değişmez gibi görünen özellikler vardır. Bunların da belirli özellikleri dikkate alınarak değişebileceği görülür. Kimi kez, bir kısım özellikler, durumlar, başka özellikleri durumları değiştirebilir. Kimi kez, bazı özellikler ve durumlar açık olarak ortaya çıkmaz, araştırma sırasında görülebilir. Tüm bu özellikler dikkate alınarak, değişkenler şu türlere ayrılmıştır.

3.1. Değerlerine Göre Değişkenler :

Değişkenler aldıkları değerlere göre türlere ayrılırlar.

3.1.1. Nicel Değişkenler:

Değişken bir durumun, bir özelliğin sayısal değer alabilmesidir. Her hangi bir şey sayısal bir değer alabiliyorsa bu tür değişkenler nicel değişkenlerdir. Bunlara "sürekli değişkenler", "geçişli değişkenler"de denir.

Nicel değişkenlere örnek olarak zaman, yaş, boy, para, aile büyüklüğü gibi değişik ölçülerle, değişik sayılarla açıklanabilen değişkenler girebilir.

3.1.2. Nitel Değişkenler:

Sayı ya da ölçü birimleri ile söylenemeyen, ancak çeşitli sıklara ayrılabilen değişkenlerdir. Kısaca, nicel olmayan her değişken nitel değişkendir. Nitel değişkenlere "süresiz" ve "geçişsiz" değişkenler de denilmektedir.

Nitel değişkenlere örnek olarak; cinsiyet, eğitim, meslek, oturlan yer gibi sosyo-ekonomik düzeyi belirleyen özellikler yanında çeşitli tutum ve davranışlar (oy verme, toplumsal yaşamda faaliyete katılma, siyasal, dinsel tutum ve davranışlar) girmektedir. Bazı değişkenler diğerlerini etkiler, denetim altında tutarlar. Bazı değişkenler ise diğer değişkenlerden etkilenir ve denetlenirler.

3.2. Denetim Durumuna Göre Değişkenler :

Değişkenlerin denetleme ve denetlenme özelliklerine göre sınıflandırılmaları yapılır.

3.2.1. Bağımsız Değişken:

Bir araştırmada, bir başka değişkeni etkileyen, onu denetim altında tutan değişkene "bağımsız değişken" denir. Araştırmanın türünü belirleyen değişkenler bağımsız değişkenlerdir. Bir varsayımda nedensel bir bağıntıya geçirilen belirleyici ve neden olan değişken "bağımsız değişken"dir.

3.2.2. Bağımlı Değişken :

Bir araştırmada bağımsız değişkene bağlı olarak değişebilen değişkene "bağımlı değişken" denir. Bir açıklayıcı ya da genelleyici araştırmada bağımlı değişken bir sonuçtur. Bağımlı değişken bağımsız değişkene bağlı olarak değişir.

Örnek:

"Gelir ve eğitim durumları yüksek (bağımsız değişkenler) olan ailelerde, bilgisayar ve videoya sahip olma oranı (bağımlı değişken) daha yüksektir."

Bu varsayımda "gelir ve eğitim durumunun yüksek olması" bağımsız değişken olarak "bilgisayar ve videoya sahip olma" bağımlı değişkenini etkilemektedir.

3.2.3. Denetimli Değişken:

Belirleyici (bağımsız) değişken ile aynı yönde olan ve bağımlı değişkeni etkileyen değişkenlerdir. Bu değişkenler, baştan bilinir; ya etkileri peşinen kabul edilir ya da denetim altına alınır, bağımsız değişken olarak etkisi sıfıra indirilir. Bu tür değişkenlere elenen değişkenle de denilir.

Örnek:

"Gelir durumları yüksek (bağımlı değişken) olan, serbest meslek sahibi ve yüksek eğitimli (denetimli değişken) ailelerde, bilgisayar ve videoya sahip olma (bağımsız değişken) oranı daha yüksektir."

Varsayımdaki bağımsız, bağımlı değişken yanında denetim altına alınan iki bağımsız değişken (serbest meslek ve yüksek eğitim) daha olabilir. Ancak bu değişkenler ya baştan dışta bırakılmıştır ya da etkileri baştan varsayılmıştır ve sonuçtaki bulguları ona göre değerlendirilir.

3.2.4. Denetimsiz Değişken:

Denetimli değişkenin tersine, baştan bilinmeyen, dolayısıyla denetim altına alınamayan, araştırma boyunca ortaya çıkabilen değişkenlerdir. Bu tür değişkenleri (araştırmanın hangi aşamasında hangi yönde ve ne ölçüde işe karışacağını) önceden kestirmek ve denetim altına almak oldukça zordur. Ancak, iyi bir araştırmacının olgular üzerinde özenli çalışması bu tür değişkenlerin ortaya çıkmasını azaltabilir. Özellikle deneme, ön test aşamalarının özenli yapılması ve gözden geçirme aşamasında bu tür değişkenlerin elenmesi söz konusu olabilir.

Denetimsiz değişkenlere örnek olarak, birey ve objenin kendi özelliğinden ya da araştırma sürecinden doğan değişkenler verilebilir. Bireyin önceden hesaba katılmayan zeka durumu, aile kalabalığı, oturduğu yerin büyük - küçük oluşu gibi özellikleri yanında, araştırma sürecinde zaman, yer, atmosfer, hastalık, ölüm gibi bağımlı değişkeni etkileyebilecek, önceden kestirilmeyen denetimsiz değişkenler ortaya çıkabilir.

Denetimsiz değişkenler, araştırma süresince ortaya çıkması ve bunun araştırmacı tarafından farkına varılması durumunda denetim altına alınabilirler. Ancak, araştırmanın başlarında bu tip değişkenlerin ortaya çıkması, araştırmanın düzeltilmesi açısından kolay iken, sonlara doğru farkına varılması, araştırmanın güvenilirliği açısından sakıncalı olabilir. Kimi kez bu tür değişkenlerin çok önemli etkiler yapması ve bunun baştan farkına varılmaması, denetim altına alınmaması sonucu araştırma bulguları geçersiz sayılabilir.

3.2.5. Ara Değişken:

Asıl bağımsız değişken yanında bağımlı değişkeni doğrudan etkileyebilecek başka değerler de vardır. Etkisi araştırılacak bağımsız değişken bu değişkenlerle birlikte vardır ve etkiyi birlikte yaparlar. Ancak varsayımın kurulması sırasında söz edilmeyen bu değişkenlere "ara değişken" denir.

Örnek olarak yukarıda verilen "Gelir ve eğitim düzeyi yüksek olan ailelerle bilgisayar ve videoya sahip olma oranı yüksektir" önermesinde "bilgisayar" ve "video" olgularının varlığı ve bunun tüketime hazır olduğu gibi hususlar ara değişken olarak alınabilir.

3.3. Varsayımın Niteliği

Bir araştırma varsayımının neyi araştırmak isteği de, araştırma tipini belirleyecek önemli bir husustur. Sözelimi, sosyal bir değişme süreci olarak kentlileşme sorunları üzerinde iki araştırma yaptığımızı düşünelim. Bu araştırmalardan birincisinin varsayımı;

"Büyük kent merkezlerine göç eden köylülerin buralarda karşılaştıkları sosyo-ekonomik sorunlar ve bunların çözüm yollarıyla" ilişkili olsun. İkincisinin varsayımı ise; "kentlileşme süreci içinde uğradıkları toplumsal ve kültürel değişimleri" konu alsın.

Burada, birinci araştırmada esas alınan varsayımın büyük bir kentin merkezine göç eden tüm köylüleri temsil edebilme niteliğine sahip bir araştırma evreni üzerinde araştırılması gerekecektir. Çünkü ancak böyle bir evren üzerinde araştırma yapılarak, köylülerin kent merkezlerinde karşılaşılabilecekleri her türlü sosyo-ekonomik sorunu kavramak ve bunların çözüm yollarını belirlemek olanaklıdır. Buna karşılık, ikinci araştırmanın varsayımını araştırmak için böyle bir temsilci evrene ihtiyaç yoktur. Burada, varsayımın geçerlenmesi için en uygun düşecek yol, gözlem yapılacak birimlerin araştırma evreninin iki uç grubundan seçilmesidir. Bunun anlamı, kent merkezlerine ilk göç eden köylü gruplarıyla, en son göç edenlerin karşılaştırılarak söz konusu varsayımın araştırılmasıdır. Çünkü böyle bir yol izlendiğinde, yani gözlem yapılacak köylü gruplarının güdümlü olarak evrenin iki ucundan seçilmesi halinde kentlileşme süreciyle farklı zaman dilimlerinde tanışan köylü gruplarının uğradıkları toplumsal ve kültürel değişimleri arasındaki ayrımları daha açık ve net olarak belirlemek mümkün olacaktır. Bir başka deyişle, kentte kalış süresi en kısa ve en uzun olanlar arasındaki ayrımlar saptanarak, kentlileşme sürecinin, toplumsal ve kültürel değişim üzerindeki etkileri çarpıcı bir şekilde ortaya konulabilecektir.

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, birinci araştırmanın varsayımının araştırılmasında "temsilci" bir evren uygun düşerken, ikinci araştırmanın varsayımının güdümlü bir evren üzerinde araştırılması bir zorunluluk haline gelmektedir. Burada, varsayımın niteliği, ya da araştırmak istediği şey, araştırmanın evrenini dikte etmektedir.

İkinci araştırma varsayımının temsilci bir evren üzerinde araştırılması halinde kentte kalış süresinin, toplumsal ve kültürel farklılaşma üzerindeki etkileri belirsizleşecek ve varsayımın gerçekleşmesi güçleşecektir. Görüldüğü gibi, araştırma varsayımının niteliği, ya da varsayımın neyi araştırmak istediği de, araştırma tipini belirlemekte ve araştırma planında bu husus da bir karar verilmesini gerektirmektedir. Araştırma varsayımının niteliğine bağlı olarak, araştırma gözlemleri araştırma evreninin tümünü temsil edebileceği gibi, güdümlü olarak belli bir kesimini ya da kesimlerini de ele alabilir., Araştırma gözlemlerinin , bir evrene göre mi, yoksa güdümlü bir evrene göre mi yapılacağını belirleyecek olan;, araştırmanın varsayımının niteliğidir.

Örneğin, "Yurt dışındaki işçilerin dönüşlerindeki biriktirimlerinin düzeyi, mesleki uyum süreçlerini belirler" şeklindeki bir varsayım hem temsili, hem de güdümlü bir araştırma evreni üzerinde araştırılabilir. Ancak, gözlem yapılacak işçiler güdümlü olarak en düşük biriktirimle dönenlerle, eri yüksek biriktirimlerle dönenleri içeren, evrenin iki ucundaki işçi kümelerinden seçilmesi halinde, varsayımın da ilişki kurduğu değişkenler arasındaki eğilimi açıkça ortaya konulması ve varsayımın gerçekleşmesi kolaylaşmış olacaktır.

3.4. Araştırma Türleri

3.4.1. Yazılı kaynak taraması

Yazının bulunmasından beri olayların çeşitli yöntem ve tekniklerle yazılı duruma gelmesi ile yazılı kaynaklar araştırma kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Günümüzde, ilkçağlara, ortaçağlara ait araştırma verilerinin önemli bir kısmının papirüslerden, kil tabletlerden ya da benzer yazılmış kaynaklardan elde edildiği bilinmektedir. Ancak bu yazılı kaynakların bugünkü yaygın matbaa teknikleri ile yazılanlardan uzak olduğu da bilinmektedir. Bu kaynakların yazılı iletişim teknolojisindeki gelişmelere koşut olarak geliştiği açıktır. Bu bakımdan yazılı kaynaklardan yararlanmada önkoşulun, yazılı iletişim teknolojisindeki tüm kaynakları ve gelişmeleri yakından izleme ile olanaklı olduğu da bilinmelidir.

Yazılı kaynakların bulunduğu yerlerin araştırmacı tarafından bilinmesi gerekir. Yazılı kaynakların bulunduğu yerler olarak başta merkez kütüphaneleri, il kütüphaneleri, bölgesel ya da yöresel kütüphaneler, kamu kurum ve kuruluşlarına ait uzmanlık kütüphaneleri, üniversite ve diğer eğitim kurumları, siyasi partiler, sendikalar, vakıflar, dernekler, birlikler, odalar vb. gibi kurum ve kuruluşlar tarafından oluşturulan kütüphane ve arşivler, yabancı ülkelerin kültürel çalışmaları çerçevesinde kurmuş oldukları kütüphaneler gösterilebilir.

Günümüzde kullanılan yaygın yazılı araştırma kaynakları şunlardır:

3.4.1.1. Kitaplar, Bilimsel Dergiler :

Yazılı kaynaklar içerisinde en yaygın veri kaynağı, konu ile ilgili olarak yazılmış kitaplardır. Bu kitapların nerelerde bulunduğu, araştırmacı tarafından, araştırma daha düşünce aşamasında iken kaba çerçevesi ile bilinmesi gerekir. Kimi kez bu kaynakların bulunması ile araştırmaya ilk somut adım atılır.

Kitap ve bilimsel dergiler, doğrudan araştırılacak konu ile ilgili olabileceği gibi, dolaylı olarak, konu hakkında ya genel bir bilgi edinmek için ya da araştırmanın kuramsal çerçevesini çizmek için kaynak olarak kullanılabilir.

3.4.1.2. Gazeteler, Sürekli Yayınlar (periyodikler) :

Yazılı kaynakların ikinci en önemli kaynağı, her gün yayınlanan gazeteler ile belirli sürelerle yayımlanan diğer sürekli yayınlardır. Özellikle toplumsal olayların zaman içerisinde gelişmelerini haber verme amacı ile yakından izleyen günlük gazeteler, araştırmacı için iyi bir kaynak oluşturabilir. Bu kaynaklar, kamu kurum ve kuruluşlarınca çıkarılanlar yanında ülkemizde ve Batılı ülkelerde bulunduğu biçimi ile özel kesim tarafından da çıkarılmaktadır. Toplumsal olayların izlenmesinde asıl kaynak oluşturan gazete ve diğer sürekli yayınlar özel kesimce çıkarılan yayınlardır.

3.4.1.3. Başvuru (Referans) Kitapları:

Bu tür kaynaklar, bir araştırmada genel kapsamlı bir kaynak oluşturmaktan çok, araştırmanın belirli aşamalarında, kısa bilgiler (tanımlar, tarihçe, kavramlar gibi) için gerekli olan güvenilir kaynaklardır.

Bu tür yazılı kaynaklara örnek olarak başta ansiklopediler olmak üzere, sözlükler, yıllıklar, rehberler, tutanaklar, istatistik raporları, biyografiler vb. verilebilir.

3.4.1.4. Yazılı Belgeler :

Toplumsal olayların sayısız belgeleri vardır. Çeşitli kamu ve özel kurum ve kuruluşların çalışmaları sonucu oluşan belgeler (dökümanlar) zaman içinde saklanarak, daha sonraki çalışmalar ve araştırmalar için kaynak oluştururlar. Bu belgelerin saklandığı yerler genel olarak arşiv adı ile anılır. Arşiv, kurumların, özel ve tüzel kişilerin faaliyetleri sonucunda oluşan belgelerin, bu göreve atanmış kişiler tarafından siyasal, tarihsel, ekonomik ya da diğer amaçla düzenlenip, sınıflandırılarak saklanmasıdır. Bu işi yapan birime de arşiv denilmektedir.

Arşivler genel olarak devlet ya da yarı resmi kurum ve kuruluşlarca oluşturulmakla birlikte, özel kişilere ait arşivler de bulunmaktadır. Önemli görevlerde bulunmuş kişiler, kendi çalışma alanlarına giren konularla ilgili belgeleri saklayarak özel arşiv oluşturabilir. Bu tür belgeler, çoğunlukla, o kişiler tarafından kendi yaşamlarını (otobiyografilerini) yazdıkları zaman yararlandıkları kaynakları da oluştururlar.

➤ Merkez Arşivleri :

Her ülkenin, resmi devlet yazışmalarını, raporlarını, sakladığı, çoğunlukla merkezlerde bulunan, merkez, devlet ya da başka adlar altında olan arşivleri vardır. Bu arşivler araştırmacılar için birinci elden ve güvenilir bilgi toplama bakımından önemli kaynaklardır. Ancak bu arşivlerden yararlanmak her zaman kolay değildir. Devlet ya da merkez arşivlerindeki kaynaklar her zaman araştırmaya açık değildir. Değişik ülkelerde bu arşivlerin araştırmacılara açılmasında belirli zaman sınırlaması vardır. Türkiye'de Devlet arşivlerinin araştırmacılara açılmasındaki süre sınırlaması 50 yıldır.

➤ Kamu Kurum ve Kuruluş Arşivleri :

Devlet ya da merkezi arşivleri yanında, devletin çeşitli görevlerini yüklenen kamu kurum ve kuruluşlarının da kendi çalışmaları ile ilgili arşivleri vardır. Kimi betimleyici çalışmalarda bu tür arşivler araştırmacı için önemli kaynak oluşturur. Ancak, bu tür arşivlerin eksiksiz olması, tüm olayları kapsamaması her zaman olanaklı değildir. Bu durum kurum ya da kuruluşun bilerek bir takım belgeleri saklamak istemesinden kaynaklandığı gibi, bilmeyerek, arşiv tutmadaki deneyimsizlik, isteksizlik, bilgisizlik gibi nedenlerle de meydana gelebilir.

➤ **Yöresel (Mahalli) Arşivler:**

Yöresel arşivler, daha çok yöre (mahalli) yönetimlerinin, kendi yönetimleri ile dış yönetimler kurumlar arasında ya da halkla ilişkilerine özgü yazışmalarının saklandığı yerlerdir. Yöresel arşivlerin, yöre yönetiminin seçimle işbaşına geldiği ülkelerde (Türkiye gibi) sık sık değişen siyasal yönetimlerden etkilenmemesi gerekir. Bu bakımdan, bu tür arşivlerin kullanılmasında, elde edilen belgelerin yanlı olup olmadığı, başka belgelerle de doğrulanmalıdır.

➤ **Özel Arşivler:**

Özel arşivler çok çeşitlidir. Kurumlaşmış, özel kurum ve kuruluşların kendi yazışmalarını topladıkları arşivleri olabileceği gibi, özel kişilerin topladıkları yazışmalardan oluşan arşivleri de vardır.

• **Örgüt Arşivleri:**

Bu arşivlerin başında, o toplumdaki demokratik örgütlerin oluşturdukları arşivler gelmektedir. Siyasi partiler, her türlü dernek, birlik, sendika, oda, din kurumları gibi kurum ve kuruluşlar kendileri ile ilgili yazışmaları topladıkları küçük ya da büyük arşive sahiptirler.

Bu arşivlerden yararlanmada, diğerlerine göre daha da özenli olmak gerekir. Çünkü, bu arşivler çok düzenli olmayabilir, olaylar arasında boşluklar, eksiklikler olabilir. Bu tür arşivlerin dışa açılmaları, çoğunlukla, belirli kurallara bağlı olmadığından bunlardan yararlanmada "keyfilik" söz konusudur. Her araştırmacının kolayca izin alması olanaklı olmayabilir. Bu gibi durumlarda, kurum ya da kuruluş içerisinde çalışanların yararlanmaları daha kolaydır.

• **Kişisel (Özel) Arşivler:**

Bu tür arşivler sayıca az olmakla birlikte, hemen hemen her toplumda bulunabilir. Devlette, hükümette, siyasi partilerde, dernek, sendika, birlik gibi kurum ve kuruluşlarda ya da iş yaşamında önemli görevler yüklenmiş kişilerin kendi yaşamları ile ilgili belgeleri sakladıkları özel arşivleri bulunabilir. Özellikle politikacıların çoğunlukla kendilerine özgü arşivleri vardır. Bu arşivlerde, resmi arşivlerden farklı olarak, yazışmalar yanında, anılar, mektuplar, notlar da saklanabilir. Bu tür arşivlerden yararlanmak, o kişilerin özel izinlerine bağlıdır. Bu bakımdan, özel arşivlere girmek her zaman kolay değildir. Çoğunlukla bu tür arşivler, o kişinin ölümünden sonra araştırmacılara açılır. Bu tür arşivlerin kullanılmasında, yanıltıcı bilgilerin alınması her zaman için söz konusudur. Bu bakımdan, özel arşivlerin kaynak olarak kullanılması durumunda, alınan tüm bilgilerin başka kaynaklardan doğrulanması gerekir. Doğrulanmadığı durumlarda ise, bu durum, yazım aşamasında kaynak gösterilirken açıkça belirtilmelidir.

3.4.1.5. İstatistik Raporları :

Bir araştırmada gereksinim duyulan bir diğer önemli kaynak, istatistik raporlarıdır. Araştırma konusuna bağlı olarak istatistiksel bilgilere gereksinim duyulabilir. Sözelimi, ülkenin nüfusu, okur - yazar oranları, yaş kümelerine göre dağılımı, gelir düzeyi ile ilgili veriler istatistiksel rapordan elde edilir.

İstatistiksel raporlar genel olarak tam sayımla yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan belgelerdir. Bu bakımdan güvenilirliği istatistiksel güven sınırları içerisinde doğru olarak alınır. Ancak burada da istatistikleri yapan kurumların amaçları göz önünde bulundurulmalıdır.

3.4.1.6. Sözlü ve Görüntüli Kaynaklar:

İletişim teknolojisindeki gelişmelerin bir ürünü olarak ortaya çıkan sözlü ve görüntüli yazımlanmış kaynaklar toplumsal olayların ses olarak ya da hem ses hem görüntü olarak yazımlanması ile oluşmaktadır. Bu kaynaklar diğer yazımlanmış kaynaklar (yazılı kaynaklar) kadar eski değildir. Bu konudaki teknolojik buluşların başlaması ile 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkmıştır. Bu veri kaynaklarına en eski örnek olarak sinemanın bulunuşu ile sessiz görüntü yazımlanması, plağın bulunması ile de ses yazımlanması verilebilir. 20. yüzyılın ilk yarısında toplum yaşamına giren radyo, televizyon ile veri kaynaklarında ses ve görüntüli kaynak önemli yer tutmaya başlamıştır. Ancak veri kaynakları olarak kullanılmaya başlanması bu yayınların yazımlanmasını sağlayan ses ve görüntü bantlarının toplumda yaygın olarak kullanılması ile olmuştur.

Bu araçların asıl kullanılmaları. içerik özümlemesi yöntem ve tekniklerinin yaygınlaşması ile ve özellikle de radyo ve televizyonun kitleleri etki altına almaya başlaması ile ortaya çıkan bir gereksinmeyi karşılama amacı ile olmuştur.

3.4.1.7. Diğer Kaynaklar:

Bu başlık altında alınan veri kaynakları yazılı, sözlü görüntüli olarak yazımlanmamış olan kaynakları kapsamaktadır. Bu kapsama, toplumda bulunan tüm maddi ve manevi kültür girebilir. Örneğin bir ressamın resimleri, bir heykel gibi.

Görsel ve plastik sanat ürünleri, yapılar, toplumun gelenek ve göreneklerinden oluşan yaşam biçimleri gibi olgular diğer kaynaklar adı altında toplanabilir. Bu tür kaynakların büyük bir kısmı monografik araştırmalar için önemli veri kaynaklarıdır.

3.4.2. Gözlem

Gözlem, toplumsal yaşamın anlaşılmasında toplumbilimciye yardımcı olan bir araçtır. Ancak bu araç, öyle gelişigüzel değil, sistemli ve amaçlı bir biçimde düzenlenmiştir. Bir başka deyişle, gözlem, olayları kendi doğal akışları ve oluşumları içinde, ya da önceden bilinçli olarak hazırlanan koşullar altında sistemli ve amaçlı olarak inceleyerek, bilgi

sağlama sürecidir. Bu tanımlama, gözlemin özel bir türünü içeren "deneyi" de kapsamaktadır. Gerçekten de, deney, gözlem koşulları araştırmacı tarafından yapay olarak ve salt inceleme amacıyla hazırlanan özel bir gözlem türünü ifade etmektedir. Görülüyor ki, gözlem, içine deneyi de alan daha geniş kapsamlı bir inceleme ve bilgi toplama sürecidir. Gözlemlerle, deney arasındaki en önemli ayrım, deneyde gözlemci tarafından bilinçli olarak yaratılan bir deneysel değişkenin etkileri araştırılırken, gözlemlerde dışarıdan olayların gelişimine herhangi bir karışım olmadan, bunlar kendi işleyişleri ve akışları içinde incelenmektedir.

3.4.2.1. Gözlem çeşitleri

Toplumbilimlerinde uygulanan gözlem yollarını çeşitli yönlerden sınıflandırmak olanaklıdır. Bir sınıflandırmaya göre, gözlem yolları şunlardır:

- Belgeler üzerinde yapılan gözlem,
- Kapsamlı gözlem,
- Yoğun gözlem

Belgeler Üzerinde Yapılan Gözlem; Bu gözlem türlerinden, belgeler üzerinde yapılan gözlem de kendi içinde; yazılı belgeler, sayısal belgeler ve ses ve görüntülü belgeler olmak üzere üç alt kümeye ayrılmaktadır.

Yazılı belgeler, toplumbilimciye, toplumsal olayları ve toplumsal yaşamı inceleyip belgelemesinde çok yararlı bir işlev görmekte ve çeşitli arşivlerden, kitaplıklardan ve basından oluşmaktadır. Toplumbilimci bunlardan yararlanarak, eski tarihlere ve olaylara gitme ve birinci elden özgün bilgiler elde etme olanağına kavuşmaktadır.

Sayısal belgeler ise, toplum yaşamında, toplumsal sorunların ve olguların gösterdiği eğilimlerin saptanmasında yaşamsal bir rolü olan istatistikleri içermektedir. Özellikle de, sezgi ile bilinen kimi gerçeklere kesinlik kazandırılmasında, bu tür belgelerin önemi büyük olmaktadır.

Bunların dışında kalan ve günümüzde önemi giderek artan filmler, fotoğraflar, haritalar, kasetler, disketler vb. gibi belgeler de, gözlemlerimizde önemli bilgi kaynaklarını oluşturmaktadır. Belgelere dayanan gözlemler, özellikle bir toplumsal olgunun kökenini, başlangıcını ve gelişimini saptamada ve bu olaylarla ilgili bilgi eksikliğini ve yetersizliğini tamamlamada önemli rol oynamaktadır. Örneğin, belgesel çalışma ilişkilerinin tarihi, iktisat tarihi, yerel yönetimlerin tarihi vb. gibi belgesel incelemeler, toplumsal yaşamın çeşitli yönlerinin anlaşılmasında ve toplumsal sorunların kökenine inilmesinde bilgi birikimine büyük katkılarda bulunmaktadır.

Kapsamlı Gözlem; Bu tür gözlemler, toplumsal yapı içinde çok sayıdaki bireylerin oluşturduğu geniş kümeler üzerinde yapılan gözlemlerdir. Toplumsal olayların bir toplum, bir topluluk ya da türlü toplumsal kümeleri kavrayan olayları içermesi, toplumbilim araştırmalarında kapsamlı gözlemlerin büyük sıklıkla yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin, esnaf ve sanatkar topluluklarının sosyo-ekonomik özelliklerinin ve sorunlarının araştırılması;

yurda dönen işçi kümelerinin dönüş yörelerindeki uyum sorunlarının incelenmesi; toplumdaki genel işsizler kitlesinin sosyo-ekonomik profilinin çizilmesi; çeşitli konularda kamuoyunun incelenmesi ya da TV izleyicisi kitlelerin çeşitli Özelliklerinin saptanması; gecekondulu topluluklarının iş-güç sorunlarının ve barınma koşullarının araştırılması; hep geniş toplumsal kümeler üzerinde gözlemler yapılması gerektirir.

Yoğun Gözlem; Yoğun gözlem ise, öncekinden farklı olarak, az sayıda kişi üzerinde ve daha derinlemesine görüşmeler yapılarak bilgi toplamayı gerektirir. Örneğin, insan tutum ve davranışlarının derinliklerine inmeyi amaçlayan araştırmalarda, iş görenlerin güdülenme davranışlarını incelemeye yönelik, ya da örgütlerde yönetim biçimlerini sınamaya yönelik çalışmalarda, yoğun gözlemler kullanılır. Sanayi sosyolojisi ya da çalışma sosyolojisi ve psikolojisi alanlarında yapılan görgül araştırmalarda çoğunlukla bu gözlemden yararlanır.

Bir başka sınıflandırmaya göre de gözlemler;

- Basit Gözlem,
- Sistemik gözlem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Basit Gözlem; Araştırmacının, teknikler kullanmadan yaptığı ve tekrarlanması ancak rastlantılarla mümkün olabilen bir gözlem türüdür. Basit gözlemlerde, gözlem değişkenleri denetim altında tutmanın olanaksızlığı nedeniyle, bu tür gözlemlere "Denetimsiz gözlem" de denilmektedir. Toplum bilimcilerin sosyal yaşam ve sosyal ilişkiler hakkındaki bilgilerinin önemli bir bölümünü, doğrudan katıldıkları ya da katılmadıkları, ancak denetlenmeyen gözlemler yoluyla elde ettikleri bir gerçektir. Buradaki "denetlenmeyen" kavramı gözlem ve tekniklerinin standart bir hale getirilmediğini ve gözlem değişkenlerinin denetim altında tutulmadığını ifade etmektedir. Burada gözlemci, gözlem yaptığı olay hakkında tanık olduğu veya doğrudan katıldığı durumlar yardımıyla bilgi toplamakta ve yaptığı gözlemlerin, başka gözlemciler tarafından standartlaştırıcı teknikler kullanılarak denetlenmesi olanaksız olmaktadır. Bir başka deyişle, yapılan gözlem salt gözlemi yapana özgü bir deneyim olup, yinelenerek başkagözlemcilerin de aynı gözlemi paylaşmaları olanağı bulunmamaktadır.

Sistemik Gözlem; Basit gözlem, betimleyici (tasvire yarayan) araştırmalarda çok yararlı olabilir, ama araştırmacı notlarını daha dikkatlice hazırlanmış görüşme cetvelleri ve soru kâğıtları, testler ve gözlem teknikleri üzerinde daha fazla denetim uygulamak suretiyle bütünlüme gereksinimi duyar. Her bilimde elde edilen evrensel deneyim, gözlem yapan bir kimsenin algısının birçok şekillerde düzeltilmesi zorunluluğudur. Taraf tutar davranışlarının denetlenmesi, algılarının keyfiliği, duygularının belirsizliği görülmelidir. Onun tarafından yapılan ölçmeleri düzeltmeye yarayan nesnel-standart araçlar bulunmalıdır. Aksi halde, başka bilim adamları için aynı bilgileri elde etmek olanaksız olur. Gözlem yapan gözlemlerini nasıl, hangi koşullar altında, ne zaman ve kimler üzerinde yaptığını bildirmek suretiyle, başka bilim adamlarının kullandığı bilgilerin sınırlılıklarını öğrenmesini ve gözlemlerini yinelenmesini olanaklı kılar.

İşte, basit gözlemlerin içerdiği en önemli yetersizliği oluşturan gözlem değişkenlerinin denetlenememesi, ya da bunu sağlayacak standart gözlem araçlarına dayanmaması gibi

yöntemsel sakıncalarını gidermenin yolu, "sistematik" (ya da denetimli) gözleme başvurmaktır. Bu gözlem tekniğinin en önemli özelliği, gözlemcinin standartlaştırılmış bir gözlem aracına başvurarak, bilgi sağlama yollarını denetim altına alabilmesidir. Görüşme cetveli, görüşme kılavuzu, soru kağıdı testler vb. gibi standartlaştırılmış araçlar, gözlem yapan üzerindeki denetim araçlarıdır. Bunlar, gözlem yapan kimseyi, belli tipteki gözlemleri yapmaya yöneltir ve bu araçların kullanılması için verilecek talimat, aynı zamanda başka araştırmacılar için de talimat oluşturur. Bu tür standartlaştırılmış araçlarla yapılan gözlemler basit gözlemlere oranla daha yüksek bir güvenilirliğe ve geçerliliğe sahiptirler. Bu gözlemlerin başka bilim adamları tarafından da yinelenmesi özelliği, güvenilir ve nesnel bilgilerin elde edilmesini sağlar.

3.4.3. Görüşme

Görüşme, bilgi alınacak kişilere özgürce ya da belli bir soru cetveline bağlı kalarak sorular sorulmasına dayalı bir gözlem yoludur. Görüşme, anket tekniğinin taşıdığı yöntemsel sakıncaları gideren, daha derinliğine bilgiler toplayabilen esnek bir gözlem tekniği olarak günümüzde toplumbilimsel araştırmalarda çok sık başvurulmaktadır. Burada görüşmeci, yanıtlayıcılarla doğrudan ve yüzyüze ilişkiler kurabilmekte ve onlarla duygusal bağlar oluşturarak, araştırmanın benimsenmesini ve yanıtlayıcıların işbirliğini sağlamaktadır. Özellikle insanların ve toplumsal kümelerin tutum ve davranışları, görüşleri hakkında yüzeysel, sınırlı ve hazır yanıtı bilgilerle yetinmeyen, bunların derinliğine öğrenilmesini amaçlayan toplumbilimsel araştırmalara en uygun yöntem görüşmedir.

Gözlem tekniğini, anket tekniğinden ayıran en önemli üstünlüğü, karşılıklı konuşmaya, ya da araştırmacıyla yanıtlayıcı arasındaki iki yönlü bir etkileşime dayanmasıdır.. Kısacası, burada tek yönlü değil, karşılıklı. bir ilişki vardır. Esnek oluşu ve görüşmenin gidişi içinde görüşmeciye insiyatif ve girişkenlik tanınması ve yeni sorularla konuyu sondajlama olanağını içermesi, bu tekniğe önemli yöntemsel üstünlükler sağlamaktadır.

3.4.3.1. Görüşme Türleri

➤ Nitel Görüşme

Toplumbilim araştırmalarında tarihsel olarak ilk kulanılan görüşme tekniğidir. Bu görüşme türünde, görüşmeci soruları özgürce dile getirme ve yeni sorular sorarak konuyu sondajlama olanağına sahiptir. Bu tekniğin en önemli üstünlüğü konunun özüne girebilmesidir. Bu teknik ayrıca, gözlemin akışı içinde ortaya çıkan ve önceden düşünülmemiş olan durumlarda da bilgi sağlayabilir. En önemli sakıncası ise, görüşmeci yanlılığına en ileri boyutta açık olmasıdır.

➤ Nicel Görüşme

Nitel görüşme tekniğinin taşıdığı sakıncaları karşılamak üzere toplumbilim araştırmalarında geliştirilen bu teknik, öncekinin tam karşısını oluşturmaktadır. Nicel

görüşmede, hemen tümü kapalı uçlu sorulardan oluşan ve aşırı ölçüde sistemleştirilmiş bir görüşme cetveli kullanılmakta ve görüşmeciye çok sınırlı bir inisiyatif tanımaktadır. Burada görüşmecinin rolü mekanik bir yazım işlemine indirgenmektedir. Görüşme standartlaştırılmakla birlikte, esneklik ve derinlik boyutu dışarıda bırakılmaktadır. Sondajlama olanağının kısıtlanması ve önceden tasarlanmış olmayan durumlarda bilgi sağlayamaması, bu tekniğin başlıca yetersizliğini belirlemektedir. Ancak, yüzeysel, ortalama ya da kaba bilgiler sağlayabilmektedir. Kamuoyu yoklamalarında genellikle bu tekniğe başvurulmaktadır.

➤ **Karma Görüşme**

Yakın zamanlarda geliştirilen ve toplumbilimsel araştırmalarda daha çok başvuru alan karma görüşme; önceki iki tekniğin sakıncalarını gideren ve üstünlüklerinden yararlanan optimal bir nitelik taşımaktadır. Burada, görüş derinliğinden vazgeçmeden, standartlaştırmanın en üst düzeyde sağlanması esas alınmaktadır. Bir başka deyişle, standart görüşme cetvelleri kullanılmakla birlikte, görüşmeciye girişkenlik ve sondajlama yetkisi tanınarak, görüşmeye esneklik kazandırılmaktadır.

Görüşme tekniği, görüşme konusunu oluşturan evrenin ve birimlerin özelliğine göre de, iki ana kümeye ayrılmaktadır.

➤ **Yığınsal Görüşmeler**

Yığınsal görüşme, genellikle geniş bir araştırma evreni üzerinde, farklı derecelerde standartlaştırılmış görüşme cetvelleri kullanılarak yapılan bir görüşme yöntemidir. "Yoklama tipi görüşme" olarak da bilinen bu tür görüşmeler, başvuru alan görüşme cetvelinin standartlaştırılma düzeyine bağlı olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisini "kamuoyu yoklamaları" oluşturmaktadır. Burada daha önce gördüğümüz, "nicel görüşme" tekniği uygulanmaktadır, Yani aşırı ölçüde sistemleştirilmiş bir görüşme cetveli kullanılmakta ve görüşmeciye çok kısıtlı bir inisiyatif tanınmaktadır.

Yığınsal görüşmenin ikinci türünü belirleyen "tarama araştırması" ise, daha çok, geniş bir araştırma evreninden ayrıntılı ve kapsamlı kimi bilgilerin sağlanması gerektiğinde başvuru alan derinlemesine bir gözlem biçimidir. Burada, kamuoyu yoklamalarına göre, görüşmeciye bir ölçüde inisiyatif tanınmakla birlikte, esas olarak ondan beklenen, görüşme cetvelinde yer alan soruları biçimini ve özünü koruyarak sormasıdır.

Görülüyor ki yığınsal görüşmelerde; daha önce incelemiş olduğumuz nicel görüşmelerin biçimsel özü korunmakla birlikte, görüşmeciye sınırlı bir özgürlük de tanınmaktadır.

➤ **Bireysel Görüşmeler**

"Özgür görüşme" olarak da nitelendirilen bireysel görüşme tekniğinde, görüşmeciye; görüşme konularını seçmede, soruları dile getirmede ve sırasını belirlemede geniş bir özgürlük tanınmaktadır. Burada görüşmeciye görüşmenin gidişine bağlı olarak yeni sorular

sorma ve konuyu sondajlama olanağının sağlanması, gözleme bir görüş derinliği kazandırmaktadır.

Bireysel görüşmelerin en önemli özelliği, geniş bir araştırma evreni ile değil, tek tek kişiler ve küçük toplumsal kümelerle yapılmasıdır. Biçimsel olmayan, esnek bir görüşme kılavuzu kullanılarak yapılan bu tür görüşme tekniği, kişiler ve küçük toplumsal gruplar hakkında derinlemesine bilgi almayı gerektiren araştırmalar için oldukça elverişlidir.

3.4.4. Anket

Bu teknikte, araştırmacı önceden hazırladığı soru dizisini yanıtlayıcılara sunmakta ve yanıtlayıcıların bunu okuyup yanıtlamalarıyla bilgi sağlanması yoluna gidilmektedir. Görülüyor ki, anket tekniğinde araştırmacı, cevaplayıcılarla karşı karşıya gelerek bir görüşme yapmakta, ancak bir soru dizisi yoluyla dolaylı bir ilişki ve diyalog kurmaya yönelmektedir. Bir başka deyişle, burada araştırmacı da, onun görevlendirdiği anketörler de, cevaplayıcılarla karşılıklı konuşarak gözlem yapmamakta, bunun yerine soru dizisine bağlı kalarak bilgi sağlama yoluna gitmektedirler. Buradaki ilişki yazışma yoluyla kurulan dolaylı ve biçimsel bir ilişkidir.

Anlaşıldığı gibi, anket tekniğinin üstünlüğü araştırma evreni içindeki çok sayıda birim üzerinde gözlem yapma olanağını tanıması, görüşmecinin gözleme getirebileceği çeşitli etkilerden arınmasıyla kendini göstermektedir. İyi hazırlanmış bir soru dizisiyle amaca uygun ve sistematik bilgilerin sağlanması olanaklıdır.

Bütün bunlara karşın, anket tekniğinin de kendi yapısından kaynaklanan kimi yetersizlikleri bulunmaktadır. Anket tekniği, insan kümelerinin ve topluluklarının tutum ve davranışları üzerinde derinlemesine bilgiler gerektiren araştırmalarda yeterli etkinlikle kullanılamamaktadır. Yapısı gereği daha çok derinlik ve içtenlik gerektirmeyen yüzeysel, ortalama bilgileri sağlamaya elverişli bir tekniği içermektedir. Gerçi, kimi sondajlama sorularıyla anket tekniğinin bu yetersizliği giderilebilirse de, bu olanak sınırlı kalmaktadır.

Anket tekniği yapısı gereği esneklik taşımamaktadır. Bu tekniğin görüşmeci boyutundan yoksun ve yanıt seçeneklerinin önceden katı biçimde saptanmış ve değiştirilemez oluşu, tasarlanmamış durumlarda çeşitli koşullara uyma esnekliğini ortadan kaldırmaktadır.

Anket tekniğinde, araştırmacının cevaplayıcılarla karşı karşıya gelmeden, kalıplaşmış bir araç olan soru dizisiyle biçimsel bir ilişki kurması, cevaplayıcıların araştırmayı benimseyerek katılmaları ve bu katılımlarını sonuna değin sürdürmeleri için yeterli bir güvence oluşturmamaktadır. Bir başka deyişle, cevaplayıcılarla yüz yüze konuşmayı içeren görüşme tekniğine oranla, anket tekniği bir araştırma için yaşamsal önem taşıyan işbirliğini sağlamada yapısı gereği yeterli güdüleyici unsurlara sahip değildir. Gerçi, bu konuda, araştırmacının elinde bir “anket başyazısı”, yanıtlayıcılara bu araştırmaya katılmalarının kendi sorunlarının çözümüne, bilime ve ülkeye katkıda bulunacağını dile getirme gibi bir

olanak varsa da, bunun hiçbir zaman yüzyüze görüşerek, araştırmaya katılmaya ikna yönteminin yerini tutmayacağı açıktır.

Son olarak, anket tekniği önce de değindiğimiz gibi, görüşmeye oranla daha kısa sürede uygulanması gereken bir araçtır. Uygulamadan elde edinilen deneyimler, yanıtlayıcıların 20-25 dakikadan sonra yorulduklarını göstermektedir. Bu bakımdan, araştırmacı bu süreyi göz önünde tutarak, elde etmek istediği bilgileri bu kısa zaman dilimi içinde sağlamak durumundadır. Oysa, görüşme tekniğinde anılan süre araştırma sorununa bağlı olarak bir ya da birbuçuk saate değin çıkabilir. Görüldüğü gibi, bu sınırlılığı nedeniyle, anket tekniğiyle bir araştırmacının sağlayabileceği bilgiler de göreceli olarak daha kısıtlıdır.

3.4.4.1. Anket Tekniğinin Uygulanma Biçimleri

Araştırma evreninin yapısına ve niteliğe bağlı olarak uygulanacak anket biçimleri de değişmektedir. Toplumbilimsel alan araştırmalarında genellikle iki tür anket uygulamasına başvurulmaktadır. Bunlar; küme tipi anket, posta yoluyla uygulanan ankettir.

➤ Küme Tipi Anket

Araştırma evreni içindeki birimlerin kendiliğinden ya da biçimsel bir küme oluşturdukları, ya da geçici olarak bir küme niteliğini kazandıkları durumlarda, bu kümeler üzerinde uygulanan bir anket tipidir. Örneğin, aynı kurumda çalışan memurlar, bir sanayi sitesinde faaliyet gösteren esnaf ve sanatkârlar, bir fakültenin aynı bölümünde okuyan öğrenciler, bir işletme içinde doğal küme oluşturan mühendisler, bunlarla ilgili bir araştırmada, küme özelliğini taşıyabilecek araştırma evrenleridir. Ancak, küme tipi bir anket uygulayabilmek için, araştırma evreninin bunlar gibi süreklilik özelliği taşıması da zorunlu değildir. Örneğin, bir Belediye Birliği toplantısında bir araya gelmiş olan belediye başkanları ya da emekli ikramiyelerini almak üzere bir bankanın önünde toplanmış olan emekliler de, küme özelliğini geçici de ola kazandıklarından bunlar üzerinde de küme tipi anket uygulanabilir.

Küme tipi anket, araştırma evreni içinde küme özelliği taşıyan araştırma birimlerine soru dizilerinin verilmesi ve yanıtların aynı zamanda ve topluca alınması şeklinde uygulanmaktadır. Örneğin, bir işçi şirketinin ortağı olan işçilere, ya da kooperatif ortağı olan köylülere ,bir arada ve topluca anket uygulanması gibi.

Araştırma evreni içindeki çeşitli dağılık birimleri tek tek arayıp bularak bunlara anket uygulamak yerine, bunların oluşturdukları kümelere topluca anket uygulamanın sağlayacağı üstünlükler kolayca tahmin edilebilir. Bu yöntem, soru dizilerinin zamandan, çalıştırılacak anketör sayısından ve paradan büyük tasarruflar sağlayarak, araştırmacının en ekonomik şekilde yapılmasını sağlayabilir.

Küme tipi anketin sağlayabileceği bir başka üstünlük de, soru dizilerini yanıtlayacak olanları teker teker ikna etmeye yönelmeye oranla, onların oluşturdukları kümeleri ikna etme yoluyla katılımın daha geniş ölçüde ve kolaylıkla gerçekleştirilebilmesidir. Burada

araştırmacı bir anket başıyazısı yerine, doğrudan ilgili kümelerle yüz yüze gelerek araştırmasına olan ilgiyi arttırma ve işbirliği sağlama şansına da sahip olabilir. Kümenin desteğini ve güvenini sağlayabildiği lde, yanıtlamaktan kaçınmak isteyenleri de araştırmaya katılmaya yöneltebilir. Ancak, bunun tersinin olması da beklenebilir. Örneğin, kimi cevaplayıcılar, kendi özel görüş, düşünce ve davranışlarını topluca yapılan bir anket ortamında yeterli açıklıkla açıklamaktan çekinebilirler ve soruları yanıtlamaktan kaçınmabilirler. Verecekleri kişisel yanıtların ve bilgilerin, grubun diğer yeleri tarafından görülebileceği kuşkusuyula, tedirgin olabilirler.

Küme tipi anket uygularken, araştırmacının dikkat etmesi gereken bir yönde yanıtlayıcıların soru dizilerini doldururken birbirleriyle konuşarak, birlikte tek tip ve klişe yanıt seçeneklerini işaretleme gibi bir eğilim içine girmeleri olasılığıdır. Burada, araştırmacı yanıtların birbirinden etkilenmesine olanak tanımayacak bir düzenlemeyi ve gözlem ortamı oluşturmayı sağlamak durumundadır.

➤ Posta Yoluyla Uygulanan Anket

Yaygın ve dağınık birimlerden oluşan araştırma evrenleri üzerinde küme tipi anket tekniğinin uygulanamaz. Burada izlenecek yol, soru dizilerinin yanıtlayıcılara tek tek verilerek yanıtlanmalarını sağlamaktır. Ancak bu yolla yanıtlayıcılara ulaşmak; zaman, anketör kullanımı yönlerinden araştırmacıya çok pahalıya malolabilir. Bu sorunu aşmanın bir yolu, soru dizilerini posta yoluyla yanıtlayıcılara yollamaktır. Toplumbilimsel alan araştırmalarında geniş bir kullanım alanı bulan bu yararlı anket tekniğine, "postayla uygulanan anket" denilmektedir. Bu teknik uygun araştırma düzenlerinde kullanılması halinde çoğu kez iyi sonuçlar vermektedir.

Postayla anket uygulayabilmenin en önemli koşullarından birisi, anket uygulanacak birimlerin sürekli yer değiştirme süreci içinde olmayan, kararlı bir evreni oluşturmaları ve bu birimlerin adreslerinin çeşitli kaynaklardan kolaylıkla saptanabilmesidir. Ancak, tek başına adreslerin saptanabilmesi, karşımızda kararsız bir araştırma evreninin bulunması halinde, amaca uygun bilgilerin sağlanabilmesi için yeterli değildir. Özellikle, işsizler, mevsimlik işçiler, göçmen işçiler, kiracılar, öğrenciler gibi sürekli yer değiştirme içinde bulunan birimlerden oluşan araştırma evrenleri, postayla anket tekniğine uygun düşmeyen evrenlerdir..

Buna karşılık, adresleri kolaylıkla saptanarak kendilerine ulaşılabilecek doktor, mühendis, memur, iş adamı; belediye başkanı, muhtar vb. gibi kararlı bir evren oluşturan araştırma birimleri, postayla anket için en elverişli toplum kesimleridir.

Postayla anket uygularken, evrene giren araştırma birimlerinin adreslerinin saptanmasında, seçmen kütükleri, telefon rehberleri, elektrik-su -doğalgaz abone faturaları, trafik kayıtları, dernek kayıt listeleri, ticaret sicilleri, mahkeme kayıtları vb. gibi resmi ve gönüllü kuruluşların tuttıkları kayıtlardan yararlanılabilir.

Bu yöntemlerin dışında telefonla da anket uygulama yöntemine başvurulmaktadır.

3.4.5. İçerik Çözümleme

İçerik çözümü, toplumsal ya da toplumbilimsel araştırmalarda kullanılan bir gözlem tekniğidir. Dolaysız, yaygın gözlem teknikleri arasında, özellikle son 30-40 yıldan bu yana oldukça yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, toplum bilimlerin hemen hemen her alanında kullanılmakla birlikte, asıl ortaya çıkışı ve önem kazanması, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile olmuştur. Günümüzde daha çok kitle iletişim araçlarının içerikleri, iletileri ile ilgili araştırmalarda kullanılmaktadır. İçerik çözümüyle ilgili belli başlı tanımlamaları şu şekilde sıralayabiliriz:

İçerik çözümü;

İletişimin açıklanan içeriğinin, yansız, dizgeli (sistematik) sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniğidir.

Bir metinde özelleştirilmiş karakteristiklerin nesnel ve dizgeli olarak kimliklendirilmesinden çıkarımlarda bulunmadır.

Yazılı ya da görüntülü materyalin dizgeli (sistematik) analizidir. (Bu tanımın daha çok kitle iletişim araçları ile yapılan iletişimi kapsadığı söylenebilir.)

Yazılan ve söylenenin, hazırlanan açıklayıcı yönergeye göre ne kadar sıklıkla söylendiğinin bulunmasıdır.

Sayılamayanların nicelleştirilmesidir.

Bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve değerli çıkarımlar yapan bir araştırma tekniğidir.

Bu tanımlardan ortak olarak çıkarılacak özellikler '**nesnellik**', '**yansızlık**', '**dizgelik**', '**yinelenebilirlik**', '**tekrar uygulanabilirlik**' ve '**sonuçta işe yarayan değerli çıkarımlar elde etme**' olarak sıralanabilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Seçtiğiniz araştırma konusunun değişkenlerini ve bu değişkenlerin türlerini belirleyiniz. Değişkenlerin araştırma konusunu ve sürecini nasıl etkileyeceği hususunda çalışmalar yapıp, konuyla ilgili bir rapor hazırlayınız. Bu çalışmaların ışığında araştırma türünüzü belirleyiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Araştırma konusunun değişkenlerini belirleyiniz.	➤ Kıyas yapınız. Objektif olunuz.
➤ Değişkenlerin niteliklerini belirleyiniz.	➤ Literatür tarayınız. Araştırmacı olunuz. Değerlendirme yapınız. Analiz yapınız Entelektüel bilgi sahibi olunuz
➤ Konuya uygun araştırma türünü seçiniz.	➤ Dikkatli ve titiz çalışınız. Gözlem yapınız

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Araştırma konusunun değişkenlerini belirlediniz mi?		
➤ Değişkenlerin niteliklerini belirlediniz mi?		
➤ Konuya uygun araştırma türünü seçtiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandırdığınız sorularla ilgili öğretmeninize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Belirleyici (bağımsız) değişken ile aynı yönde olan ve bağımlı değişkeni etkileyen değişkenler değişkenlerdir.
2. Bir araştırmada, bir başka değişkeni etkileyen, onu denetim altında tutan değişkenedenir.
3. Devlette, hükümette, siyasi partilerde, dernek, sendika, birlik gibi kurum ve kuruluşlarda ya da iş yaşamında önemli görevler yüklenmiş kişilerin kendi yaşamları ile ilgili belgeleri sakladıkları bulunabilir.
4. Ülkenin nüfusu, okur - yazar oranları, yaş kümelerine göre dağılımı, gelir düzeyi ile ilgili veriler elde edilir.
5. Baştan bilinmeyen, dolayısıyla denetim altına alınamayan, araştırma boyunca ortaya çıkabilen değişkenlere denir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-4

AMAÇ

Uygun ortam sağlandığında, gereken evren ve örnekleme seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlar olmalıdır:

- Evrenin tanımını ve özelliklerini araştırınız.
- Örneklemin tanımını ve örnekleme türlerini araştırınız.

4. EVREN VE ÖRNEKLEM

4.1. Evren

4.1.1. Tanımı

Evren (population), araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir. Bu doğrultuda evren milyonlarca kişiyi kapsayacak kadar geniş ya da birkaç yüz kişiyi kapsayacak kadar dar olabilir. Evrenin sınırlandırılması ve tanımlanması araştırmacının amacı doğrultusunda ve onun istegi ile olmaktadır. Evreni belirleyen araştırmanın amaçlarıdır.

Evren iki grupta tanımlanabilir.

- Genel Evren / Hedef Evren

Tanımlanması kolay ama ulaşılması güç olan evrendir. Örneğin öğretmenleri bir evren olarak alan bir araştırmacının tüm öğretmenlere ulaşması para, denetim gibi sebeplerden dolayı zordur.

- Çalışma Evreni

Ulaşılabilen somut bir evrendir. Araştırmacı evrenin tümünden ya da onu temsil edebilecek küçük bir gruptan toplayacağı veriler çalışma evrenini temsil eder. Ancak bu durumda sonuçların da çalışma evrenine genellenmesi gerekir. Evren terimi, tekli elemanlar için “örnek olay”, küçük çokluklar için “araştırma kümesi” gibi deyimlerle de ifade edilir

4.1.2. Özellikleri

Evren, araştırma kapsamına giren gruptur. Araştırma kapsamına giriş verilerin elde edilişi ve bulguların genellenmesi açısından düşünülebilir. Verilerin elde edilişi bakımından evren, örneklemin seçildiği gruptur. Bulguların genellenmesi yönünden evren, örneklemin seçildiği grup olabileceği gibi kuramsal bir grup da olabilir. Zaten, üzerinde çalışılan evren, zaman bakımından geride kalmıştır. Tahmin yürütmek istenilen evren, gelecekteki olaylara aittir. Bu açıdan bakıldığında istatistiksel çözümlenmeler yapıldığı tüm ölçümler uzak veya yakın geçmişe aittirler. Oysa yapılacak kestiriler geleceğe aittir. Dolayısıyla yapılan tüm çözümlenmelerde bir örnekleme söz konusudur. Her bilimde yapılan gözlem ve deneyler, gözlenmesi veya deneylenmesi olanaklı durumların oluşturduğu evrenden alınmış bir örneklemdir.

Bir ilgi alanıyla ilişkili, eksiksiz bir veri takımına evren denir. Bir okuldaki tüm öğrencilerin yaşları bilinmek istendiğinde “tüm öğrencilerin yaşları” evreni oluşturur. İlginin belirli bir özelliğe karşı duyulmasına rağmen evren hakkında konuşurken, genellikle o özellikten değil, özelliği taşıyan birimlerden söz edilir. Bu örnekte evren “öğrencilerin yaşlarıdır.” deneceği yerde “öğrencilerdir.” şeklinde konuşulur

Evren, gerçek ve varsayılan (hipotetik, kuramsal) olarak iki gruba ayrılabilir. Fiilen mevcut birimlerin meydana getirdiği evren, gerçek evrendir. Fiilen mevcut olmayan, fakat olması mümkün birimlerin oluşturduğu evren, varsayılan evrendir. Örneğin, bir grup içinden iadeli olarak seçilecek n sayıda birim bulduran örneklemelerin oluşturacağı evrendeki birim sayısını teorik olarak hesaplamak mümkün olsa bile gerçekte böyle bir evren olmadığından bu bir varsayılan evrendir. Kuramsal evrenle ilgili araştırmalara, teknoloji ve tıp alanlarında daha çok rastlanmaktadır. Örneğin, insanlar üzerinde kullanılacak bir ilacın önce kobaylar üzerinde denenmesi bu tür bir çalışmadır.

4.2. Örneklem

4.2.1 Tanımı

Örnekleme, her bilimsel yöntemin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Adından da anlaşılacağı gibi, örnek, büyük bir bütünün daha küçük bir parçası tarafından temsil edilebilmesidir. Örnekleme ise, bu niteliğe sahip bir parçanın, bütün içinden seçilmesidir. Örnekleme yöntemi, bir araştırma evreninin geniş olması durumunda, araştırmacının alana tüm olarak, gerçekçi olarak giremediği zamanlarda başvurulan bir yöntemdir.

Örnekleme, sözcük anlamının açık olarak belirttiği üzere araştırma evreninin bir kesitinin çalışma alanı olarak alınması ve sonuçların araştırma alanının tümüne genellenmesidir.

Örnekleme, araştırma evreninden, bu evreni tüm olarak temsil edebilecek nitelikte bir kesitin alınması işidir.

Örnek ise, örnekleme yöntemi kullanılarak araştırma genelinden alınan kesitin kendisi, sayısal çokluktur.

Bir araştırmada örnekleme yönteminin kullanılarak birey ve objelerin gözlemlenmesi olayı, daha önce değinilen iki kavramın çok iyi bilinmesini gerektirir. Bunlar “araştırma evreni” ile “çalışma evreni”dir. Her araştırmanın bir evreni vardır. Bu evren, üzerinde araştırma yapılması düşünülen, planlanan ve elde edilen bulguların tüm evrene ilişkin olarak buradaki birey ve objelere genellenebileceği bir evrendir. Bu evrenin tümü üzerinde araştırma yapılması "tam sayımlı" araştırma türüne girer. Bu tür araştırmalar çok büyük ulusal ya da uluslararası kurum ve kuruluşlarca. büyük emek, para ve zaman karşılığında yapılabilir. Söz gelimi ulusal nitelikte bu kuruluşların başında nüfus sayımını gerçekleştiren kurumlar gelebilir. Türkiye'de Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin her beş yılda bir yapmış olduğu nüfus sayımları. evrenin tüm olarak taranması ile yapılır. Aynı Kurumun yaptığı. köy ve sanayi envanterleri bu tür veri toplamaya örnek olarak verilebilir.

Uluslararası düzeyde ise, başta Birleşmiş Milletler (BM) ve ona bağlı kuruluşlar olan Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) gibi kuruluşlar tam sayımla araştırma evrenine girerler. Ancak, bu araştırmalar belirli zaman aralıkları ile ve sınırlı amaçlarla yapılır.

Çeşitli nedenlerle her zaman evrenin tümü üzerinde araştırma yapılması, bu evrende bulunan tüm birey ve objelere gidilmesi, bunların tümünün gözlemlenmesi olanaklı değildir. Özellikle bu alanların çok geniş olduğu durumlarda araştırma evrenine gerçekçi olarak inilmesi hemen hemen olanaksızdır. Bu tür araştırmalarda evrenin tümünün alınması yerine onu temsil eden bir parçası, bir kesiti alınarak araştırma yapılır. Bu durumda, araştırılması düşünülen evren (araştırma evreni) ile, üzerinde doğrudan çalışılan, birey ve objelerin gözlemlendiği evren (çalışma evreni) birbirinden nicelik (sayı) yönünden farklıdır. Araştırma evreni ile çalışma evreni arasında nitelik yönünden ise bir fark yoktur. Daha doğrusu, olmaması gerekir. "Çalışma evreni", "araştırma evreni"nin küçük bir modelidir. Bu modelin, aslına benzemesi, örneklemin sağlam yapıldığını, hata payının en az düzeyde olduğunu gösterir.

4.2.2. Özellikleri

Örnekleme, gelişigüzel yapılan bir işlem olmayıp, aranan belli özellikleri karşılaması gereken teknik bir yöntemdir. Gerçekten de, yakın bir geçmişte gelişigüzel yapılan kamuoyu araştırmalarının, kimi kez % 40'lara değin varan ve örnekleme hatalarından kaynaklanan yanlış sonuçları, bunlara duyulan güveni temelinden sarsmış ve önemli tepkilere yol açmıştır. Bunun en önemli nedeni, seçilen örnek birimlerin evrenin özelliklerini yansıtacak bir nitelik taşımaktan uzak olmasıdır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, örnekleme yaparken, amaca uygun bir örneğe ulaşmanın iki temel koşulu bulunmaktadır. Bunlar; seçilen örneğin temsil yeteneğini taşıması ve yeterli olmasıdır.

➤ **Örneğin Temsil Yeteneğini Taşıması:**

Bir örneğin, temsil yeteneğini taşıyabilmesi için, içinden seçildiği evrenin özelliklerini tam olarak yansıtması gereklidir. Toplum bilimlerinde, bir araştırma evreninden temsil yeteneği taşıyan örneklerin seçilmesi en yaşamsal ve kritik bir işlem olup, yapılacak alan araştırmasının amaca uygun bilgileri sağlaması, tümüyle buna bağlıdır.

➤ **Örneğin Yeterli Olması:**

Bir örneğin temsil yeteneğine sahip olması, tek başına iyi bir örnekleme için gerekli ama yeterli olmayan bir koşuldur. Onun, aynı zamanda "yeterli" olması da gerekmektedir. Bir örnek güven verecek bir büyüklükte olmalıdır. Bir örneğin yeterli sayılabilmesi için uygun sayılacak büyüklüğün saptanması, kimi ön işlemleri gerektirir. İlk bakışta, akla ana evrenin büyüklüğü gelebilir. Ana evren ne denli büyükse, örneğin de o ölçüde büyük olması gerektiği düşünülür. Ancak, bu kısmen doğrudur. Burada, evrenin büyüklüğünden daha önemli olanı, taşıdığı özelliklerdeki değişkenliktir. Gerçekten de, özellikleri çok değişken, ama küçük bir evrenden alınması gerekli bir örnek; kararlı ancak çok geniş bir evrenden alınacak örnekten çok daha büyüktür.

Bir örneklemin büyüklüğünü belirleyecek başlıca etmenler şu şekilde sıralanabilir:

- **Araştırma evreninin niteliği:**

Araştırma evrenini oluşturan birimlerin belli karakteristik özellikler yönünden gösterdiği benzerliğin, ya da aynılığın derecesi, alınacak örneğin büyüklüğünü belirleyen önemli bir etmenddir. Araştırma evreninin türdeş birimlerden oluşma derecesi arttıkça, alınacak örnek de o ölçüde küçük olacaktır.

Sözelimi, kırsal kesimden, belli bir kentsel merkeze yönelen göçleri ve kentleşme sürecini konu alan bir araştırmada; araştırma evreninde aynı kırsal bölgelerden gelenlerin büyük bir çoğunluğu oluşturması halinde alınması gereken örneklem, değişik kırsal bölgelerden göç edenlerin aşağı yukarı benzer ağırlıklarda olması halinde alınacak örneklemden daha küçüktür.

- **Araştırmacının olanakları:**

Alınacak örneklemin büyüklüğünü belirleyecek bir etmen de, araştırmacının o araştırma için ayırdığı kaynaklardır. Örnek büyüdükçe, zamana, parasal harcamalara ve yetişmiş yardımcı elemana olan gereksinim de o ölçüde artacaktır. Hiç bir araştırma projesine ayrılabilir kaynaklar sınırsız olmadığından, bu konuda belli bir dengenin kurulması önem taşımaktadır.

- **Örnek seçme işlemi:**

Daha sonra örnekleme tekniklerini incelerken de göreceğimiz gibi, araştırma evrenini oluşturan her birime eşit seçilme şansı tanıyan rastlantılı örnekleme yönteminin kullanılması halinde, bu yöntem, araştırma evrenini alt gruplara ayırarak her gruptan rastlantılı örnekler almayı içeren katmanlı örneklemeyle oranla, daha büyük bir örneği gerektirecektir.

- **Varsayımın özelliği:**

Araştırma varsayımında etkileri sınıranan bağımsız değişkenlerin sayıca çokluğu ya da azlığı da, seçilecek örneğin büyüklüğünü belirleyecektir. Örneğin, bir kentlileşme araştırmasında, bir bağımsız değişken olarak; kentte kalış süresinin, insan tutum ve davranışları üzerindeki etkilerinin araştırılmakla yetinilmesi halinde, kentte kısa, orta ve uzun süreli kalan kişileri kavrayacak büyüklükteki bir örneğin alınması yeterlidir. Ancak, kentte kalış süresinin yanı sıra, gelir düzeyinin, ya da eğitim düzeyinin etkileri de araştırılmak istenildiğinde, seçilmesi gereken örneklem, bütün bu bağımsız değişkenler yönünden çeşitlilik gösteren kişileri de içerecek büyüklükte olmak durumundadır.

- **Aranan karakteristiklerin dağılımıdır:**

Araştırma evreninin özelliğine bağlı olarak, araştırmada aranan karakteristiğin, araştırma evreninin içinde sık ya da seyrek biçimde ortaya çıkması da, seçilecek örneklemin büyüklüğünü belirleyecektir. Sözelimi, araştırma evreni içinde seyrek rastlanan bir karakteristiği (ya da ilişkiyi) araştırmak isteyen bir araştırmada daha büyük bir örnek almak gerekirken, sık rastlanan özelliklerin incelenmesinde küçük bir örnek üzerinde çalışmak yeterlidir.

4.2.3. Örneklem Yöntemleri

4.2.3.1. Olasılı (ihtimali) Örnekleme :

Olasılı örnekleme, yapılacak bir tahminin, istatistik esasları içerisinde yürütülmesi için gerekli işlemlerin tümünü tanımlar. Bu örneklem yönteminde gözlemlenecek birey ve objelerin örnekleme girme ya da girmeme şansları eşittir. Bu örnekleme birey ve objelerin benzerlikleri ve farklılıkları eşittir. Bu bakımdan, araştırma evrenindeki birey ve objelerin benzerlikleri ve farklılıkları eşit şansa sahipse bu örnekleme yöntemi yeğlenir. Bu yöntemde her birey ve objenin örnekleme çerçevesine girebilecek özellikleri taşıması gerekir. Eğer her birey ve objenin ya hiç ya da birden fazla girme şansı varsa, bu örneklem yönteminin kullanılmasında yanlılık vardır. Buradaki "rastlantısal" sözcüğü, konuşma dilindeki anlamından farklı bir anlamda, tıpkı bir piyango çekilmesi gibi herhangi bir yönlendirme, yargı olmadan birey ve objelerin örnekleme çıkma şansının bulunması gibi bir anlamda kullanılmaktadır. Bu bakımdan rastlantısal örnekleme yönteminin kullanılması her zaman kolay değildir. Evrenin bu yöntemin kullanılmasına olanak sağlaması ve örnekleme girecek birey ve objelerin, bu yöntemin kullanılmasını gerektiren özellikleri taşıması ön koşuldur.

➤ Basit Rastlantısal (Tesadüfi) Örnekleme:

Basit rastlantısal örnekleme, örnekleme giren birey ve objelerin yerine başka birey ve obje koymadan örneklemin çekilmesidir. Örnekleme temel olarak alınan listeden alınan her birey ve objenin yerine başka bir birey ve obje konulmadan örnekleme yapılması basit rastlantısal (tesadüfi) yöntemin esasını oluşturur. Bir örnek vermek gerekirse, 2000 kişilik bir

örneklem çekilmesinin planlanması durumunda, her bireyin örneklem girme şansı ilk başta 1/2000'dir. 500 kişinin örneklem alınmasından sonra kalanların örneklem girme şansı 1/1500 olacaktır. Bu yöntem, örneklem sürecindeki herhangi bir aşamada birey ve objelerin seçilme şansı eşit ise yeterli bir yöntem olarak kullanılabilir. Eğer evren oldukça geniş ya da örneklem sayısı görece olarak küçükse, örneklem olasılıklarında başından sonuna kadarki farklılıklar dikkate alınmayabilir. Ayrıca bu tür örneklem hatalarını düzelten istatistiksel yöntemler geliştirilmiştir.

➤ **Dizgeli Rastlantısal (Sistemik Tesadüfi) Örneklem:**

Dizgeli rastlantısal örneklem, evrenden belli bir dizge (sistem) içerisinde örneklem çekilmesidir. Basit rastlantısal (tesadüfi) yöntemden farkı, rastlantısal bir başlangıçtan sonra, örneklem girecek birey ve objelerin belli aralıklarla seçilmesidir. Söz gelimi, örneklem, evrenin yarısını kapsayacak ise, her iki birimden biri alınacak demektir. Buradaki aralık 2'dir. 1000 kişilik bir evrenden 100 kişi örneklem olarak alınacaksa buradaki aralık (her n.ci) 10'dur. Örneklem için hazırlanan liste ya da benzeri kaynaklardan her 10. birey örneklem girecektir. Görüleceği üzere, örneklem almada bir rastlantısallık söz konusu olmakla birlikte, bunun bir dizgiye oturtulmuş olması da esastır. Dizgeli rastlantısal yöntemin basit rastlantısal yöntemle göre güvenilirliği daha azdır. Çünkü basit rastlantısal yöntemde, evrendeki birey ve objelerin dağılımı düzenli ise, her birey ve objenin örneklem girmesi daha olası iken dizgeli rastlantısal yöntemde her n'cinin alınması ile dizgeli olmaktan kaynaklanan hata yapılabilir. Özellikle, evrendeki birey ve objelerin dağılımının dizgeli olduğu durumlarda bu yöntemin kullanılması ile, dizgeden ötürü yanlılık olabilir. Bu yöntemle çekilen örneklem asıl kitleyi temsil etmeyebilir. Bu durumda ise, araştırma bulgularının tüm evrene genellemesi yanıltıcı olacaktır. Dizgeli rastlantısal yöntemin kullanılması daha pratik, görece ucuz olmasına karşılık, yöntemin daha karmaşık ve yanlılığa açık olması hata payını yükseltmektedir.

➤ **Katmanlı (Tabakalı) Rastlantısal Örneklem:**

Katmanlı (tabakalı) rastlantısal örneklem yönteminde, rastlantısallık olmakla birlikte, bu yöntemin kullanılmasından önce, evrenin tabakalara ayrılması söz konusudur. Eğer evrendeki birey ve objelerin dağılımı türdeşlik (homojenlik) göstermiyorsa, evrenin her tarafındaki dağılımında düzensizlikler varsa, bu tür olumsuzlukları gidermek üzere, evrende aynı nitelikte bulunan birey ve objeler tabakalandırılır ve örneklem ayrı ayrı bu tabakalardan alınır. Tabakalı rastlantısal örneklem yönteminde tabakalar bir sıra içerisinde yüksekten aşağıya, büyükten küçüğe doğru olabileceği gibi bu tür bir sıralama olmaksızın da yapılabilir. Örneklem, belli bir sayıya ulaşmıncaya kadar bu tabakaların her birinden ayrı ayrı çekilir. Burada önemli olan husus, tabakalara giren birey ve objelerin başka tabakalarda yer almamasıdır. Aksi durumda, farklı tabakalarda aynı birey ve objelerin olması, bu birey ve objelerin birden fazla örneklem çıkma yanlılığına neden olabilir.

Tabakalı rastlantısal örneklem yönteminin diğer yöntemlere göre avantajları şu şekilde sıralanabilir:

Evrenin tabakalara (katmanlara) iyi ayrılması durumunda herhangi bir birey ve objenin bu tabakalar dışında kalması söz konusu değildir. Bu bakımdan yanılğı, örneklem hatası en alt düzeydedir.

Evrenin türdeşliğinin yüksek olması durumunda, tabakalardan çekilecek örneklerin evreni temsil yeteneği daha çöktür.

Örneklem birbirine yakın tabakalardan alınacağından para ve zaman tasarrufu sağlar.

Tabakalı rastlantısal örneklem yönteminin kullanılabilmesi için evrenin tabakalara (katmanlara) ayrılabilir yapıda olması gerekir.

➤ **Küme Örnekleme:**

Küme örnekleme, örnekleme girmesi gereken tüm birey ve objelerin listelenmesinin çok zor olduğu, düzensiz bulunduğu durumlarda başvuru bir yöntemdir. Bu gibi durumlarda, benzerlik gösteren birey ve objeler, olanak ölçüsünde bir araya getirilerek kümeler oluşturulur ve her kümede bulunan birimlere eşit ya da belli bir seçilme şansı verilir. Böylece, basit rastlantısal yöntemde her birey ya da objeye tanınan seçilme şansı, bu yöntemde kümelere tanınmaktadır. Veriler, örneğe çıkan kümede bulunan birey ya da objelerden alınır. Bir diğer söyleyişle, küme örnekleme, çeşitli pratik gerekçelerle, tek tek birey ya da objelerden değil, örneklemede bulunan birey ve objelerin tümünden veri toplanması yöntemidir. Küme örneklemesinin bir diğer türü de "alan olasılık" örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde, kümelendirme işi "alan" esas alınarak yapılır. Özellikle konut ya da bloklarda bu tür örneklemeye başvurulur.

4.2.3.2. Olasılıksız (İhtimali Olmayan) Örnekleme:

Evrendeki birey ve objelerin örnekleme çekilmesinde olasılık yöntemlerinin kullanılmadığı durumlarda başvuru, olasılık yönteminin tam tersi bir yöntemdir. Olasılıksız (ihtimalsiz) yöntemde örnekleme çıkacak her birey ve objeye eşit şans tanıma yerine birey ve objelerin belirli özellikleri dikkate alınarak örnekleme alınması ya da alınmaması temel ilkesi vardır. Örnekleme çekilmesinde araştırmacının kişisel beğenisi, deneyimi, hatta eğitim ve kültür düzeyi rol oynayabilir. Örneklemede hata payı yüksek olduğu için elde edilen verilerin tüm evrene genellenmesi sakıncalı olabilir. Bu tür örnekleme yöntemi daha çok temsil zorunluluğu olmayan küçük birimlere (monografik) ya da yinelenen araştırmalara ön hazırlık niteliğinde sağlıklı olarak uygulanabilir.

Yöntemin belirli özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Daha az karmaşıktır.
- Daha az masraflıdır.
- Daha az emek ister.
- Daha az zamana gereksinimi vardır.
- İstatistiksel olarak daha basittir.
- Daha az güvenilirlidir.

Olasılıksız (ihtimali olmayan) yöntemde temel aynı olmakla birlikte uygulamalarda değişik ölçütlerin alınmasından ötürü farklı türler vardır:

➤ **Uygun Örnekleme:**

Uygun örnekleme yönteminde örnekleme girecek birey ve objelerin, araştırmacının (uygulayıcının) çevresinde, yakınında bulunan tanıdığı, bildiği çevreden çekmesidir.

➤ **Kota Örnekleme:**

Kota Örnekleme, olasılıklı yöntemde tabakalı örnekleme benzerlik gösterir. Araştırmacının, önce araştırma evreninden belirli özellikleri ortak olanları gruplandırması ve bunlardan belli bir sayıya ulaşınca kadar örneklem almasıdır. Burada önemli olan husus araştırmacının bu tabakalardan aldığı örnekleme tarafsızlığının sağlanmasıdır. Söz gelimi, araştırmacının, cinsiyet, ırk, yaş, meslek gibi sosyo ekonomik ve fiziksel özellikleri keyfi olarak dikkate alarak bireyleri örnekleme alması ya da almaması gibi durumların giderilmesi gerekir. Kota örnekleme, olasılıksız yöntemin en sık kullanılan yöntemidir. Bu bakımdan bu yöntem "kota" yöntemi olarak adlandırılır.

➤ **Boyutsal Örnekleme:**

Boyutsal örnekleme, kota örnekleminin çok boyutlu durumudur. Evrendeki her boyutun (değişkenin) alınarak bunların bileşiminden örneklemin alınmasıdır. Böylece her birey ve objenin bir kez olsun örneğe girmesi sağlanır. Bu tür yöntem küçük ölçekli örneklemlerde uygulanabilir. Ancak, örneğin çok küçük olması durumunda da her birey ve objenin örneğe girmeme olasılığı vardır.

➤ **Amaçlı Örnekleme:**

Amaçlı örnekleme, araştırmacının kota örnekleminde olduğu gibi, belli bir örnek sayısına gelinceye kadar en yakını, sevdiği, beğendiği, hoşlandığı çevresinden kişileri örnekleme almasıdır. Uygun örneklem yöntemine benzerlik göstermekle birlikte, aradaki önemli fark, örnekleme seçilen kişilerin ya da objelerin, araştırmacının amaçlarına en uygun yanıtı verebilecek birey ve objeler arasından seçilmesidir. Seçimde ölçüt, kolaylık yanında, amaca uygunluktur. Görüleceği üzere, burada araştırmacının yetenekleri ve yargıları ön plandadır. Bu ise, yansız bir örneklemin çekilmesini engelleyen en önemli etmendir.

➤ **Kartopu Örnekleme:**

Kartopu örnekleme, örneklemin aşamalı olarak çekilmesidir. İlk aşamada örneklem az sayıda, araştırmacının yakın çevresinden "ihtimali olmayan" yöntem özelliklerine göre seçilir. İkinci aşamada bu örneklemden denekler kendi yakın çevrelerinden ikinci bir örneklem çekerler. Üçüncü ve devam ederse dördüncü ve beşinci aşamalarda o grup denekler kendi çevrelerinden denekler çekerek örneklemin tümünü oluştururlar. Az denekle başlayıp

giderek çoğalan bu tür örneklem, bir kartopunun yuvarlanarak büyümesine benzediğinden kartopu yöntemi olarak adlandırılmaktadır.

Kartopu yöntemi gerçekte, olasılıksız yöntem içerisinde olmakla birlikte, olasılık yöntemi içinde de kullanılabilir. İlk aşamadan beri rastlantısal yöntemin kullanılması ile iki yöntemin bir arada kullanılması sağlanmış olabilir. Bu durum ise, yöntemin tek başına kullanılması durumundaki yanlılığı bir ölçüde idare edebilecek istatistiksel hesaplamaların yapılmasına olanak sağlayacağından, daha güvenilirdir.

Başarılı bir örneklem için uyulması gereken ilkeler vardır. Bu ilkeler örneklem yöntemine göre değişmekle birlikte, bunlara temel olarak tüm yöntemlerde uyulması gerekir.

Örnek çekilecek ana kitle hakkında çok iyi bilgi sahibi olunması gerekir.

Seçme işlemi, ilgilenilen özellik ve değişkenlerden bağımsız olmalıdır.

Örneklernede ön yargıya yer verilmemelidir. Örneklem, dizgeli (sistematik) bir farklılık yaratmayacak biçimde çekilmelidir.

Örneğe alınacak birey ve objelerin her biri birbirinden bağımsız olmalıdır.

Örnekleme alınacak birey ve objelerin her birine aynı koşullar uygulanmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ

Seçtiğiniz araştırma konusunun evrenini belirleyiniz. Örneklem seçme yöntemlerinden konunuza ve evreninize uygun olan bir yöntem seçip, çalışma evreninizi oluşturunuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Araştırma konusunu oluşturan evreni belirleyiniz.	➤ Kıyas yapınız. Dikkatli ve titiz çalışınız. Gözlem yapınız.
➤ Örneklem seçme yönteminizi belirleyiniz.	➤ Analiz yapınız. Literatür taraması yapınız. Objektif olunuz.
➤ Örneklemınızı belirleyiniz.	➤ Araştırma yapınız. Değerlendirme yapınız.

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Araştırma konusunu oluşturan evreni belirlediniz mi?		
➤ Örneklem seçme yönteminizi seçtiniz mi?		
➤ Örneklemınızı belirlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandığınız sorularla ilgili öğretmeninize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları cevaplandırarak ölçünüz.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

- 1) () Özellikleri çok değişken küçük bir evrenden alınması gerekli bir örnek; kararlı ancak çok geniş bir evrenden alınacak örnekten çok daha büyüktür.
- 2) () Örnekleme seçme işlemi, ilgilenilen özellik ve değişkenlerden bağımsız olmalıdır.
- 3) () Örnekleme alınacak birey ve objeler birbirlerinden bağımsız olmamalıdır.
- 4) () Örnekleme alınacak birey ve objelerin her birine aynı koşullar uygulanmalıdır.
- 5) () Araştırma evreni içinde sık rastlanan özelliklerin incelenmesinde küçük bir örnek üzerinde çalışmak yeterlidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-5

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyetini tamamladığınızda, gerekli ortam sağlandığında araştırma planı yazısı hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlar olmalıdır;

- Türkçe imla kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili bilgilerinizi hatırlayınız, konuyla ilgili araştırma yapınız.
- Çeşitli araştırma örneklerine ulaşın, araştırma planlarını inceleyiniz.
- Çalışmalarınızda kütüphanelerden, internetten faydalanabilirsiniz.

5. ARAŞTIRMA PLANI YAZISI

5.1. Ön Bölüm

Bir araştırmanın metin kısmı giriş ile başlar. Metin öncesi kısımda araştırmayı tanıtıcı bilgilere yer verilir. Araştırma sonuçları yazılırken ön bölüm; başlık sayfası, önsöz ya da teşekkür, içindekiler, çizelgeler dizini ve şekiller dizini sayfalarından oluşturulabilir. Bu bölüm bir başlık sayfası ile başlatılmalıdır. Başlık sayfasında, araştırmanın adı, araştırmacının adı soyadı ve unvanı, araştırmanın türü, araştırmanın yapıldığı tarih ve yer, ilgili kurumun adı yer almalıdır. Araştırmacının bağlı olduğu kurumda belirlenmiş bir kapak düzeni yok ise yukarıdaki bilgiler bir sayfaya uygun şekilde yerleştirilebilir.

Başlık sayfasını genellikle Önsöz ya da Teşekkür, İçindekiler, Çizelgeler Dizini, Şekiller Dizini sayfaları izler. Genel olarak uygulamalarda kapak sayfasına numara verilmez, izleyen sayfalar giriş bölümüne kadar romen rakamı ile numaralanır, giriş bölümü ile başlayan metin kısmı da ilk sayfası 1 olmak üzere çalışmanın son sayfasına kadar Arap rakamları ile numaralandırılır.

5.2. Giriş

Bu başlık altında, araştırılıp çözüme ulaştırılmak istenen sorun ortaya konmalıdır (problem tanımlanmalıdır). Araştırmanın amaç ve önemi anlatılmalıdır. Sınırlılıklardan ve varsayımlardan söz edilmelidir. Varsa araştırmaya ilişkin tanımlara yer verilmelidir.

Bu bölümün ne kadar olacağına dair bir ölçü olduğunu söyleyebilmek çok zordur. Ancak, her araştırmanın kendine özgü özellikleri ve her bir araştırmacının da anlatım yeteneğinin farklı olduğu düşünüldüğünde; anlatılmak istenenlerin tam ve yalın bir dille

anlatılması ama fazla abartıya kaçılıp, anlatılmak istenenlerin karmaşık olmasının engellendiği kadar olması gerektiği söylenebilir.

5.3. Yöntem

Bu başlık altında, araştırmanın yöntemine ilişkin açıklamalara yer verilmelidir. Araştırma modeli anlatılmalı, araştırma evreni ve araştırmada kullanılan örneklem tanımlanmalı, kullanılan veriler ve bu verilerin nasıl elde edildikleri belirtilmeli, verilerin çözümünün ve yorumunun nasıl yapıldığına değinilmelidir. Araştırmanın ne kadar sürede yapıldığı, maliyetinin ne kadar olduğuna da bu bölümde yer verilmelidir.

5.4. Araştırma Sonuçları

Bu bölüm araştırma sonuçları, bulgular yada araştırma bulguları gibi isimler altında oluşturulabilir. Araştırma sonuçlarının yazıldığı bu aşamada, araştırmadan elde edilmiş olan sonuçlar olduğu gibi yazılmalıdır. Bu bölümde olanakların elverdiği ölçüde sadece elde edilen sonuçlara yer verilmeli araştırmacının yorumu bir sonraki bölüme bırakılmalıdır. Ancak bazı araştırma bulguları vardır ki araştırmacının bakış açısı ve yaklaşımı ile anlam kazanabilir. Böyle bir durumda, “Araştırma Bulguları ve Yorum” başlığı altında anlatımda bulunulmasında yarar vardır.

5.5. Tartışma ve Yorum

Bu başlık altında varsa daha önce benzer araştırmalarda elde edilen sonuçlar ile yapılmış olan çalışmada elde edilen sonuçlar karşılaştırılıp, tartışılmalıdır. Araştırmacı kişisel yorumlarını bu bölümde yapmalıdır. Yorumlar kişisel özellik içerdiğinden son yargı özelliğini taşımadığı da unutulmamalıdır.

5.6. Öneriler

Bu bölümde de araştırmacının kişisel görüş ve yaklaşımlarına yer verilir. Araştırmacı probleme ilişkin hangi ölçüde özgün yaklaşımda bulunabiliyorsa bu bölüm de o derece anlamlı olacaktır. Bu bölümde araştırmacı problemin çözümüne yönelik önerilerini sıralamakla birlikte, çalışmasında yer veremediği ancak problemin çözümü için yapılmasını gerekli gördüğü gelecekteki çalışmaların neler olabileceğine de değinmelidir. Bir başka anlatımla, araştırmacılar yapamadıkları yada başaramadıklarını burada anlatmalıdır. Ayrıca, araştırmacının bu bölümde, çalışmasında elde etmiş olduğu sonuçların, uygulamada hangi alanlarda ve ne şekilde kullanılabileceğine değinmesi, yapılmış olan çalışmaya anlam kazandıracak ve elde edilen sonuçları güçlendirecektir.

5.7. Ekler

Kaynaklar bölümü araştırma sonuçlarının ve sonuçlara ilişkin yorum ve önerilerin bitişinden sonra yerini almalıdır. Sözü edilen iki başlık ön bölüm olarak anlatılan bölüme benzetilebilir ve son bölüm olarak isimlendirilebilir. Ekler, metin içerisinde

verilmesi halinde metnin akıcılığını bozabileceği ve anlaşılmasını zorlaştırabileceği düşünölen ayrıntılı bilgilerdir. Dolaylı bilgi içeren büyük çizelge ve şekillerin ek olarak çalışmalarda verilmesi yaygın bir kullanım şeklidir.

5.8. Yararlanılan Kaynaklar

Yapılan bütün araştırmalarda, kullanılmış olan kaynaklar mutlaka çalışma sonunda yukarıdaki başlık yada “Kaynaklar”, “Kaynakça” gibi başlıklar altında verilmelidir. Araştırmacının yararlanmış olduğu tüm kaynaklar yazılmalıdır. Bu bilimsel etik açısından da son derece önemlidir. Kaynakçada sadece yazılı kaynakların gösterilmesi yaygın bir yaklaşımdır. Kişiler kaynak olarak kullanılmış ise, bu durumdan metin içerisinde söz edilebileceği gibi araştırma yöntemi anlatılırken de söz edilebilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Bu modül kapsamında yapmış olduğunuz çalışmalar için uygun bir araştırma planı yazısı hazırlayınız. Çalışmanızı öğretmeninize ve arkadaşlarınıza sununuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Araştırma planınız için giriş yazınız.	➤ Analiz ediniz. Objektif olunuz.
➤ Araştırma planınız için önsöz yazınız.	➤ Araştırma yapınız.
➤ Araştırma yönteminizi yazınız.	➤ Dikkatli ve titiz çalışınız.
➤ Araştırma sonuçlarını özetleyiniz.	➤ Literatür taraması yapınız.
➤ Araştırma planınızda tartışma ve önerilere yer veriniz.	➤ Değerlendirme yapınız.
➤ Ekleri belirtiniz.	➤ Gözlem yapınız.
➤ Kaynakçayı yazınız.	➤ Sabırlı olunuz.

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Araştırma planınız için giriş yazdınız mı?		
➤ Araştırma planınız için önsöz yazdınız mı?		
➤ Araştırma yönteminizi yazdınız mı?		
➤ Araştırma sonuçlarını özetlediniz mi?		
➤ Araştırma planınızda tartışma ve önerilere yer verdiniz mi?		
➤ Ekleri belirttiniz mi?		
➤ Kaynakçayı yazdınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandığımız sorularla ilgili öğretmenimize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

- 1) ve bölümü araştırma sonuçlarının ve sonuçlara ilişkin yorum ve önerilerin bitişinden sonra yer alır.
- 2) Yapılan bütün araştırmalarda, kullanılmış olan mutlaka çalışma sonunda belirtilmelidir.
- 3) bölümünde araştırmanın amaç ve önemi anlatılmalıdır.
- 4) , metin içerisinde verilmesi halinde metnin akıcılığını bozabilir.
- 5) bölümünde araştırma evreni ve araştırmada kullanılan örneklem tanımlanmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-6

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyetini tamamladığınızda, gerekli ortam sağlandığında ankete başyazısı hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Sevgili öğrenci, bu faaliyet öncesinde yapmanız gereken öncelikli araştırmalar şunlar olmalıdır;

- Çevrenizde ulaşabileceğiniz araştırma şirketlerini araştırınız.
- Bu araştırma şirketlerini ziyaret ederek yetkililerle görüşme yapınız.
- Geçmişte yapılmış anket çalışmalarını inceleyiniz.
- Anket çalışmalarının anket başyazılarını inceleyiniz.

6. ANKET BAŞYAZISI

6.1. Tanımı

Araştırmaya yabancı olan yanıtlayıcılarla işbirliği sağlama amacını güden, etkileyici bir girişle başlayıp araştırmayı kimin, niçin yaptığını açıklayan ve yanıtlayıcılara bilgi verme zahmetine katlanmaları sonucu elde edilen bilgilerin kendilerine, ilgili toplum kesimlerine, ülkeye ve bilime sağlayacağı katkı ve yararları anlatan, anketin baş sayfasında yer alan açıklamalara "anket başyazısı" adı verilir.

Hemen hemen her soru dizisinin kapağında yer alan "anket başyazısı" bir bakıma ürününü pazarlamaya çalışan bir satıcının yaptığı satış konuşmasına benzemektedir. Burada yapılan iş, yanıtlayıcıyı neden bu soru dizisini yanıtlama külfetine katlanması gerektiği konusunda ikna etmektir.

6.2. Özellikleri

Bir anket başyazısı hazırlarken araştırmacının dikkat etmesi gereken önemli bir yön, bunun kısa ve özlü olmasıdır. Çünkü yanıtlayıcılar genellikle uzun bir yazıyı okuma zahmetine katlanmak istemezler. Uzun ve ayrıntılı bir anket başyazısı, yanıtlayıcılarda beklenenin tersine tepkiler yaratabilir.

Burada anlattıklarımıza somut bir örnek oluşturmak üzere, 1985 yılında yapılan bir Dönüş Göçü Araştırmasında kullanılan anket başyazısını aşağıda sunuyoruz:

"Bu araştırma, yurt dışında çeşitli yabancı ülkelerde çok zorlu çalışma şartları altında çalışarak, büyük fedakârlıklarla tasarruf yapan Türk işçilerinin yurda dönüşlerinde alın teri

tasarruflarını hem kendileri ve aileleri, hem de ülkemiz açısından en yararlı alanlarda nasıl değerlendirilebileceğini ve işçilerimizin dönüşte karşılaştıkları çeşitli mesleki uyum sorunlarının nasıl çözümlenebileceğini ortaya koyma amacı gütmektedir.

Araştırma, yurda kesin dönüş yapan işçilerimizin Türkiye'deki iş-güç seçimlerini, yaptıkları yatırımları ve karşılaştıkları çeşitli sorunları tespit ederek, dönenler ve bundan sonra dönecek olanlar için alınması gereken tedbirlerin neler olması gerektiğini ortaya koyma amacındadır.

Araştırma, Marmara Bölgesindeki 6 ilde ve bu illerin ilçe ve köylerinde yürütülmekte ve elde edilecek bilgiler topluca değerlendirilmektedir. Uludağ Üniversitesi'ne bağlı Yurt Dışı İşçi Sorunları Araştırma Merkezince desteklenen bu araştırma tamamen ilmi bir amaç taşımaktadır.

Anketlere verdiğiniz cevaplar, kesinlikle ve hiçbir şekilde hiçbir kişi ya da kuruma açıklanmayacak ve cevaplar topluca değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Nitekim, sizden adınız, soyadınız ve adresinizle ilgili hiçbir bilgi istenmemektedir. Bu nedenle, sorulan sorulara en doğru, samimi ve içten cevaplar vermenizi bekliyor araştırmanın amacına ulaşmasının ve ülkemize faydalı olmasının buna bağlı olduğunu bilmenizi istiyoruz.

Gösterdiğiniz yakın ilgi, işbirliği ve katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ediyoruz."

Bir anket başyazısında, yanıtlayıcılara hitaben genellikle şu bilgiler sunulmaktadır.

- **Araştırmanın Sahibi:** Bir anket başyazısında ilkin araştırmanın sahibinin kim olduğu açıklanmalıdır. Araştırmanın kim tarafından ve hangi kurum adına yapıldığı açıkça belirtilmeli ve eğer mümkünse ilgili kurumun resmi antetli kağıdı kullanılarak, adres ve telefon numaraları verilmelidir. Araştırma sahibinin, bilimsel yetki sahibi, ciddi ve güvenilir bir kuruluş olması, yanıtlayıcıların araştırmayı benimseme ve işbirliği yapma eğilimlerini artırır. Buna karşılık, ne denli özendirici yöntemler kullanırsa kullansınlar, çıkar amacı güden ve kişisel düzeyde kalan araştırmalarda, aynı düzeyde bir benimseme ve işbirliğini sağlama olanağı yoktur.
- **Araştırmanın Amacı:** Araştırmanın niçin yapıldığı, sorulan bilgilere neden ihtiyaç duyulduğu ve toplanacak bilgilerin hangi amaçla kullanılacağı da cevaplayıcılara açıklanmalıdır. Araştırmanın hangi amaçla yapıldığını ve verdiği bilgilerin hangi bağlamda ve nasıl kullanılacağını bilmeden, yanıtlayıcılardan soru dizilerini cevaplandırma yüküne katlanmaları beklenmemelidir. Bu amaçla, araştırmanın amacının çok kısa ve özlü bir şekilde açıklanması yeterlidir. Burada araştırmanın sadece bilimsel bir amaçla yapıldığı ve alınan bilgilerin sadece bu amaç doğrultusunda ve anonim şekilde kullanılacağı vurgulanmalıdır. Kişisel bilgilerin hiçbir şekilde ve hiçbir yerde açıklanmayacağı konusunda güven verilmelidir. Bunun, içinde, soru dizisinde yanıtlayıcıların ad ve soyadlarını yazmaları istenmemelidir.

- **Yanıtlamayı Özendirici Unsurlar:** Burada en önemli şey, yanıtlayıcılara, soru dizilerini yanıtlamaları gerektiği yönünde özendirici kimi mesajların verilmesidir. Bu mesajlar çok iyi düşünülerek ve yanıtlayıcılarda yaratacağı tepkiler çok iyi ölçülerek hazırlanmalıdır. Örneğin" Bu soruları yanıtlamakla, gelecekte Tıp Fakültelerine girecek binlerce öğrencinin daha iyi bir öğrenim görmelerine katkıda bulunmuş olacaksınız" ya da "Çırak ve kalfaların sorunlarına gerçekçi ve kalıcı çözümlerin getirilmesinde yardımcı olacaksınız. Veya "Bilimin ilerlemesine hizmet etmiş olacaksınız" vb. gibi özendirici ifadeler amaca ulaşırabilir.

Ancak, postayla uygulanan anket tekniğinde bu tek başına yeterli olmamaktadır. Bu tekniğin özelliği; yanıtlayıcılara soru dizilerini doldurduktan sonra bunları araştırmacıya geri gönderme külfetini de yüklemesidir. Bu nedenle başvurma yazısında soruları yanıtlamayı özendirici öğeler kadar, bunların geri gönderilmesini teşvik edici unsurlar da büyük önem taşımaktadır. Bu konuda uygulanan yaygın bir yöntem, üzerinde araştırmacının adresi basılı bulunan ve pul yapıştırılmış bir zarfı soru dizileriyle birlikte göndermektir. Böylelikle, doldurulan soru dizilerinin geri gönderilmesi kolaylaşmış olacaktır. Aksi takdirde, yanıtlayıcılardan geri gönderme işleminin yükümlülüğüne kendiliklerinden katlanmalarını beklemek, yanıt alma oranının düşmesi sonucunu doğurabilir. Kısacası, zarfların geri gönderilmesinin kolaylaştırılması, yanıt alma oranını yükseltir.

- **Soru dizisini Doldurma Yönergesi:** Bu yönerge hem anket başyazısında, hem de doğrudan soru dizisinin başında kısa ve basit olarak yer almalıdır. Yönerge o şekilde hazırlanmalıdır ki, araştırmacının tümüyle yabancı olan yanıtlayıcılar, bunu kolaylıkla izleyerek, soruları nasıl yanıtlayacaklarını bilmelidirler. Soru dizisini doldurma yönergesinin amacı, yanıtlayıcıların belli standart işlem ve kurallara uymalarının sağlanarak amaca uygun bilgilerin toplanması ve araştırma evreni içinde türdeş olmayan kimi birimlerin kendilerini ilgilendirmeyen kimi soru kümelerini geçmelerine olanak tanıyarak, zamandan tasarruf edilmesidir. Örneğin köyde herhangi bir yatırımı olmayan bir cevaplayıcıya talimat oluşturmak için "YANITINIZ HAYIR İSE 16. SORUYA GEÇİN" şeklindeki bir yönerge bu niteliktedir. Ya da "AİLENİZİN GELİR DURUMUNU AÇIKLARKEN EŞ VE ÇOCUKLARINIZIN GELİRLERİNİ DE EKLEYİN" biçimindeki bir talimat tamamlayıcı bir yönergedir. Aynı şekilde; "Başka (BELİRTİNİZ); SEÇENEKLERİ OKUDUKTAN SONRA TEK YANIT İŞARETLEYİNİZ; EN ÖNEMLİ BİRİNİ YAZINIZ; İLGİLİ KESİMİ İŞARETLEDİKTEN SONRA, YAPTIGINIZ İŞİN AYRINTILARINI DA BELİRTİNİZ" vb. gibi yönergeler soru dizilerinde çok sık kullanılmaktadır.

Bu yönergelerin anketör kullanılması halinde, anketörlere yönelik talimatlar niteliğini taşıyacakları açıktır. Anket tekniğinin görüşmeci boyutundan yoksun olması, yönerge kullanılmasını bu boşluğu doldurmanın bir gereği durumuna getirmektedir. Yönergeye uyulmadan doldurulan bir soru dizisinin standart ölçümlere ve bilgilerin gereğince ve amaca uygun biçimde toplanmasına olanak tanımaması nedeniyle iptal edilmesi kaçınılmazdır.

Somut bir örnek oluşturması nedeniyle, bir alan araştırmasında kullanılan soru dizisi doldurma yönergesine aşağıda yer veriyoruz.

ANKETLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Anketi Niçin Doldurmanızı İstedigimizi Açıklayan Aşağıdaki Paragrafları Lütfen Dikkatle Okuyunuz:

Bu araştırmada, şu andaki yaşamınızın niteliği ve duygularınızca ilgileniyoruz. Bir başka deyişle, günlük yaşantınızda sizi tatmin eden ya da etmeyen şeylerle ilgileniyoruz. Anketin bundan sonra ki birkaç sayfasında birbirine çok benzeyen bir dizi soruları bulacaksınız. Bu sorular, sizin değişik görüş ve açılardan bakarak, şu yaşamınız hakkında düşünmenizi isteyen sorulardır.

Bundan sonraki sayfaların her birinde, örneğin sağlık, konut vb. gibi bir dizi anahtar sözcükleri, bunların tanımlarını ve yanlarında yer alan özel değerlendirme ölçeklerini bulacaksınız. Bu anahtar sözcükler ve değerlendirme ölçekleri, günlük yaşamınızı değerlik açılardan düşünmenize yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu anahtar sözcüklerin tanımları 3. sayfada verilmiştir.

RNEGİN, eğer şu andaki yaşamınızı düşünmenizi istersek ve anahtar sözcük olarak da yaşadığınız "evreyi" (yakın çevreniz) verirsek, sizden istediğimiz; değerlendirme ölçeğini inceleyerek, yaşadığınız evre ile ilgili duygularınızı en iyi açıklayan seçeneği işaretlemenizdir. Yaşadığınız çevrenin sizin için çok tatmin edici olduğunu düşünüyorsanız, aşağıda gösterildiği gibi "ÇOK TATMİN EDİCİ" ifadesinin yer aldığı kutuyu, yani 6 nolu kutuyu işaretlemeniz gerekir.

- Çok kötü (1)
- hiç tatminkar değil (2)
- tatminkar değil (3)
- orta derecede tatminkar (4)
- tatminkar (5)
- Çok tatminkar (6)
- hoş (7)
- bir fikrim yok (8)

şu andaki yaşamanızla ilgili duygularınızı etkileyen çok sayıda değerlik şeyin ve özel ilgilerinizin olduğunun farkındayız. Yaşamınızın bazı yönlerini farklı açılardan düşünmenizi istemekle, duygularınızın ve ilgilerinizin karmaşıklığını daha iyi an lamamıza yardımcı olabileceğinize inanıyoruz.

Bundan sonraki sayfaların her birinin üstündeki açıklamaları lütfen dikkatle okuyunuz. Sorularımızı cevaplamaktan hoşlanacağınızı umuyoruz. Anketin her sayfasına başlamadan önce, lütfen 3. sayfadaki anahtar sözcüklere ve bunların tanımlarına bakınız.

TANIMLAR

Sağlık: Şu andaki genel sağlık durumunuz. (Salgın ve kronik hastalıklar dışında)

Mali Durum: Gelirleriniz ve sahip olduğunuz maddi varlıklar (yatırımlar, mallar vs. dahil)

Aile İlişkileri: Ailenizdeki kişilerle ilişkide bulunma sıklığınız ve çeşidi. Bu ilişki, kişisel görüşmeleri, telefon görüşmelerini ve mektupları kapsar)

Geçiminizi sağlayan iş: Yevmiyeli, maaşlı ya da ücretli herhangi bir iş

Arkadaşlıklar: Arkadaşlarınızla ilişkinizin derecesi ve çeşidi. Bu ilişki kişisel görüşmeleri, telefon görüşmelerini ve mektuplaşmayı kapsar.

Konut: Kaldığınız evin şu andaki türü, durumu ve ortamı (Örneğin apartman, ev, pansiyon, oda vs.)

Birlikte Yaşadığınız Kişi/Kişiler: Bu, eşinizi, ya da yakın aile fertlerini kapsar.

Boş Zamanları Değerlendirme: Herhangi bir iş ya da günlük normal işlerinizi yapmadığınız zamanlarda katıldığınız kişisel diğer etkinliklerdir. Bu dinlenmeyi, okumayı, TV seyretmeyi, düzenli buluşmaları, sanat ve el uğraşlarını, sportif faaliyetleri, gezileri vs. kapsar.

Din: Akıl sahibi insanları kendi tercihleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur.

Öz Saygı: Kendinizi nasıl hissettiğiniz, kendinize karşı duyduğunuz saygı.

Ulaşım: Kamu ve özel ulaşım araçları (Bu araçların sağladıkları ulaşım kolaylıkları ve ulaştırma masrafları da dahil olmak üzere)

Eğitim: Şu anda devam etmekte olduğunuz üniversitenin size sağladığı biçimsel eğitim.

Bir Fikrim Yok: Sizce uygun olmayan, hatırlanmayan ya da yorumu olmayan cevapları kapsayan kutudur (seçenektir).

- **Yanıtların Açıklanmayacağı Güvencesi:** Yanıtlayıcıların araştırmayı, benimsemelerini ve katkılarını sağlamaya özendirecek önemli bir unsur da, yanıtlarının hiçbir şekilde kişisel olarak açıklanmayacağı ve anonim şekilde değerlendirileceği yönünde güvence verilmesidir. Özellikle yanıtlayıcılardan kişisel ve özel bilgiler isteyen soru dizilerinde bu konu çok önemlidir. Yanıtlayıcıların haklarındaki bilgilerin açıklanacağı konusunda en ufak bir kuşku

duymaları halinde, soru dizisini yanıtlamayı red etmeleri çok olağandır. Özellikle de, aranan bilgiler çok duyarlı ve hassas konularla ilişkili ise, yanıtlayıcıların kuşkuları daha da artacaktır. Bu nedenle, araştırmacının, yanıtlayıcıların adlarının hiçbir şekilde ve hiçbir yerde açıklanmayacağı konusunda güvence vermesi gereklidir. Bu güvencenin sözde kalmaması için, yanıtlayıcıların adları sorulmamalı ve ayrıca da onların tanınmalarını kolaylaştırıcı ayrıntılara girişmekten kaçınılmalıdır.

Bu konuya bir örnek oluşturması nedeniyle, bir alan araştırmasının anket başyazısından alınan bir pasaj aşağıda sunulmaktadır:

"Bu soru dizisi, mutluluğu ve mutluluğu etkileyen faktörleri saptamak ve ölçmekle ilgilidir. Soru dizisinde size yaşantınızla ve yaşantınızı nasıl gördüğünüzle ilgili sorular sorulacaktır. Verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacaktır. Bu nedenle yanıt kağıtlarına adınızı yazmanız istenmeyecektir. Bu bilimsel bir araştırmadır. Amacına ulaşması, büyük ölçüde sorulara doğru ve içtenlikli yanıtlar vermenize bağlı olacaktır. Bu nedenle sizden soruların tümünü eksiksiz yanıtlamanızı bekliyoruz"

UYGULAMA FAALİYETİ

Önceki öğrenme faaliyetlerinde belirlemiş olduğunuz araştırma konusu ile ilgili hazırlanacak bir anket çalışmasına başyazı hazırlayınız. Hazırladığınız çalışmayı öğretmenlerinize ve arkadaşlarınıza sununuz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Ankete uygun hitap şeklini seçiniz.	➤ Değerlendirme yapınız.
➤ Anketin amacını ve önemini belirleyiniz.	➤ Araştırma yapınız. Objektif olunuz.
➤ Cevaplama süresini belirtiniz.	➤ Analiz ediniz.
➤ Teşekkür cümlesini yazınız.	➤ Dikkatli ve titiz olunuz.
➤ Anketi uygulayan kişinin kimliğini belirtiniz.	➤ Literatür taraması yapınız.

KONTROL LİSTESİ

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
➤ Ankete uygun hitap şeklini seçtiniz mi?		
➤ Anketin amacını ve önemini belirlediniz mi?		
➤ Cevaplama süresini belirttiniz mi?		
➤ Teşekkür cümlesini yazdınız mı?		
➤ Anketi uygulayan kişinin kimliğini belirttiniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapların hepsi evet ise diğer öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz. Hayır diye cevaplandırdığınız sorularla ilgili öğretmeninize başvurarak öğrenme faaliyetini tekrar ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

- 1) () Anket başyazısı uzun ve ayrıntılı olmalıdır.
- 2) () Bir anket başyazısında ilkin araştırmanın sahibinin kim olduğu açıklanmalıdır.
- 3) () Araştırmanın amacının çok kısa ve özlü bir şekilde açıklanması yeterlidir.
- 4) () Anket çalışmalarında, yanıtlar kişisel olarak açıklanabilir.
- 5) () Anketin baş sayfasında yer alan açıklamalara “anket başyazısı” adı verilir

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

- 1) Bilimsel bir araştırmada bir durumun denenmesi ve çıkan sonuçların benzer özellikleri gösteren durumlara genellenmesi için doğruluğu test edilmek üzere ortaya atılan, ileriye sürülen önermelere ne ad verilir?
 - A) Değişken
 - B) Varsayım
 - C) Betimleme
 - D) Çıkarım
- 2) Aşağıdakilerden hangisi bir araştırmada ortaya atılan önermenin, varsayım olarak kabul edilmesi için gerekli şartlardan biri değildir?
 - A) Varsayımlar mantığa, akla uygun olmalıdır.
 - B) Varsayımlar açık, herkes tarafından anlaşılabilir nitelikte kurulmalı.
 - C) Varsayımı oluşturan olgular uzak bir gelecekte meydana gelmelidir.
 - D) Varsayımlar açık, herkes tarafından anlaşılabilir nitelikte kurulmalıdır.
- 3) Yaş, boy, para, aile büyüklüğu gibi değişik ölçülerle, değişik sayılarla açıklanabilen değişkenlerin türü aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) nicel değişkenler
 - B) bağımlı değişkenler
 - C) denetimli değişkenler
 - D) nitel değişkenler
- 4) “Gelir ve eğitim durumları yüksek olan ailelerde, bilgisayara sahip olma oranı daha yüksektir” varsayımında değişkenlerin türleri aşağıdaki hangi şıkta doğru olarak verilmiştir?
 - A) Gelir ve eğitim durumları yüksek olması ----- bağımsız değişken
Bilgisayara sahip olma oranı -----bağımlı değişken
 - B) Gelir ve eğitim durumları yüksek olması ----- bağımlı değişken
Bilgisayara sahip olma oranı -----bağımsız değişken
 - C)) Gelir ve eğitim durumları yüksek olması ----- bağımsız değişken
Bilgisayara sahip olma oranı ----- denetimli değişken
 - D) Gelir ve eğitim durumları yüksek olması-----denetimsiz değişken
Bilgisayara sahip olma oranı ----- denetimli değişken
- 5) Aşağıdakilerden hangisi içerik çözümlemesi tekniğinin özelliklerinden biri değildir?
 - A) yinelenebilirlik
 - B) öznellik
 - C) yansızlık
 - D) tekrar uygulanabilirlik

- 6) Araştırmalarda kullanılan ansiklopediler, sözlükler, yıllıklar, rehberler, tutanaklar, istatistik raporları, biyografiler vb. kaynaklara ne ad verilir?
- A) sürekli yayınlar
B) referans (başvuru) kitapları
C) bilimsel kitaplar
D) arşiv dokümanları
- 7) Aşağıdakilerden hangisi amacına göre araştırma çeşitlerinden biri değildir?
- A) Açıklayıcı Araştırmalar
B) Betimleyici Araştırmalar
C) Genelleyici, Bir Varsayımı Sınayıcı Araştırmalar
D) Uygulamalı araştırmalar
- 8) Bir kurama dayanmadan, bir varsayımı sınama kaygısı olmadan, sonuçlarını hemen yaşama geçirmek amacı ile yapılan araştırma türü aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Bilimsel araştırmalar
B) Uygulamalı araştırmalar
C) Betimleyici Araştırmalar
D) Açıklayıcı Araştırmalar
- 9) Aşağıdakilerden hangisi örneklemin büyüklüğünü belirleyecek başlıca etmenlerden biri değildir?
- A) Araştırma evreninin niteliği
B) Araştırmacının olanakları
C) Varsayımın özelliği
D) Araştırmanın yapıldığı zaman
- 10) Örnekleme girecek birey ve objelerin, araştırmacının çevresinde, yakınında bulunan tanıdığı, bildiği çevreden çekmesi yöntemine ne ad verilir?
- A) Uygun Örnekleme
B) Kota Örnekleme
C) Boyutsal Örnekleme
D) Amaçlı Örnekleme

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1'İN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	D
2-	Y
3-	D
4-	D
5-	D

ÖĞRENME FAALİYETİ 2'NİN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	Y
2-	D
3-	D
4-	Y
5-	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ 3'ÜN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	DENETİMLİ
2-	BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN
3-	ÖZEL ARŞİV
4-	İSTATİKSEL RAPORLARDAN
5-	DENETİMSİZ

ÖĞRENME FAALİYETİ 4'ÜN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	D
2-	D
3-	Y
4-	D
5-	D

ÖĞRENME FAALİYETİ 5'İN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	EKLER VE KAYNAKLAR
2-	KAYNAKLAR
3-	GİRİŞ
4-	EKLER
5-	YÖNTEM

ÖĞRENME FAALİYETİ 6'IN CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	Y
2-	D
3-	D
4-	Y
5-	D

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

Sorular	Cevaplar
1-	B
2-	C
3-	A
4-	A
5-	B
6-	B
7-	D
8-	B
9-	D
10-	D

KAYNAKÇA

- AZİZ Aysel, **Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1994
- GÜVEN Sami, **Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1996
- http://www.akat.org/ast_tarihinden/osmanli_astronomisi/
- <http://education.ankara.edu.tr/~aksoy/eay/mkaratay.doc>
- www.hho.edu.tr/huten/Huten%20Dergi/2004Ocak/09.pdf
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96nerme>
- http://www.diyamet.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf